

УДАРНИК

№ 2

1937

2 2

F 3 6 1

У Д А Р Њ И К

ХУДОЖЕСТВОА СОВЕТСКОЈ ЛИТЕРАТУРА

КОМИЖУРНАЛ

ЛЕДО СОВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН
КОМИ ПРАВЛЕНІЈЕ

№ 2

ФЕВРАЛЬ 1937 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗЮРОВА

№ 2

ФЕВРАЛЬ 1937 ГОД

А. С. ПУШКИН
(1799 — 1837 в. в.)

РОЧ ЈӨЗЛӨН СЛАВА

Колі 100 во сіјө кадсан, кор иноземнөј аристократическөј прохвост, царізмлөн најомнік кі помыс вөлі лыјма величашөј роч поет Александр Сергејевич Пушкинөс.

Пушкин тырвыјө мјан, мјан кадлөн, сіјө ловја да дыр-на нөшта кутас овны локтан кадса поколеніјесын. Пушкин — великөј роч јөзлөн слава і гордост — некор оз кув.

Пушкинлөн вліјаніјес мјан странаын култура развітіје выло помтөм. Сылөн кувлытөм твореніјесыс лоіны грамотност подулөн. Пушкин кывјасөн медвоззаыс заводітисны сорнітны со мільонјас јөз. Пушкин кыпөдіс мјанлыс кывнымөс — коді пыр вөвлі озыр да гібкөј — вөвлытөм вылнаөз, вөчіс сіјөс выразітельнөјсыс выразітельнөјжык кылөн мірас.

Пушкин нөшта нөтчыд-на ез вөвлы сешөм популярнөјөн да радеј-танаөн, кызі өнја кадын. Сіјө лоі-нін сіјө прөстөј помка вөсна, мыј некор ез вөвлы мјан странаын сы мында грамотнөј, лыдфысыс јөзыс. Но абу сөмын сыын фелөыс. Лыдфысыс медвоззаыс-на встретічіс збыл Пушкинкөд, поетлыс текетјасө уна лыда іскажајтысјас корыстнөј посредничествотөг, реакціоннөј цензуратөг, скудоумнөј да нінөм сулавтөм толкователјастөг, кодјас бурнөј Пушкинөс зіллісны сынавны асланыс буржуазнөј гребјонка улө. Пушкин сувтіс јөзјас воғын збылыс аслас облічіјейн, поет да гражданин облічіјейн, јөз радејтны кутіс сіјөс, кыз медбур другөс.

Пушкин воғыв төдіс тајө кадсө. Сіјө пыр кутіс төдвылас народ јылыс і творітіс народлы. Поетлөн уна произведеніјесыс поңө азғыны аслысама шыалөм (переключка) воңө локтан поколеніјескөд. Тырымөд кағыштны шемөсмөдана „Памјатнік“ кывбурсө. Будушщөј лыдфыс дінө Пушкин вескыда шыасө і „Евгеніј Оңегін“ — са мөдөд главаын. Неуна іронізірујтөмөн, но пыдысан волнужтөмөн сіјө мечтајтө, мыј будушщөј лыдфысыс вічөдлас

„Менам прославленнөј портрет выло і шуас: со өд вөвлөма поетыс!“

Тајө лыдфысыслы ыстө сіјө ассыс „ағтөалөм“. Поетлөн кывјасыс воісны індөм местаас. Сылөн гөлдөсыс јургө кыз вына прізыв, коді чуксалө творческөј олөмө, тышө. Знаменітөј „Здравствуй, племя младое, незнакомое!“ — сө — лыдфөм бөрын сөветскөј читател вермас тыр правоөн шуны: „Здравствуй, Пушкин, рөднөј да матыса!“

Пушкин зөннас мјан, сөветскөј, өд сөветскөј власт унаследүтіс ставсө, мыј ем медбурыс мјан јөзјас пөвсын, і ачыс сіјө ем јөзјас-

лыс медбур көсјомјассо оломо портѳм. Онѳ, великѳј роч поет ку-
ломлы со во тыран кадѳ абу актуалнѳјжык тема, кыз Пушкин да
современност. Шуну-кѳ вескыда, Пушкинлѳн творчествоыс јѳтѳс
Октябрскѳј социалистѳческѳј революцијакѳд, кыз ју ѳтлаасѳ океанкѳд.
„Феревна“ кывбурын (1819-ѳд во) Пушкин гѳжѳс:

О, если б голос мой умел сердца тревожить,
Почто в груди моей горит бесплодный жар
И не дан мне в удел витийства грозный дар?
Увижу-ль, о друзья, народ не угнетенный
И рабство, падшее по манию царя,
И над отечеством свободы просвещенной
Взойдет ли наконец прекрасная заря?

Сѳјѳ каднас Пушкин наѳејтчыліс-на нѳшта „просвешченнѳј госу-
дарјас“ реформајас вылѳ. Но кык во мысты-нын, аслас рѳѳина суд-
барјас да истѳрѳја вылын мѳвпыштѳмѳн, Пушкин восклицаетѳ: „сѳмын
ѳтѳк страшнѳј потр'асенѳје вермѳ ескѳ Россѳјаын бырѳдны вужјасѳм
рабствосѳ“. Мѳ тѳдам, мыј сѳјѳ вѳлі не сѳмын мѳвп. Пушкин ачыс
зіліс восстанѳје кыпѳѳм вѳсна да вѳлі зев јона дѳзмѳма, мыј ез
вермы прѳмѳтны участѳје сѳјѳс дастѳмын.

Мѳјан странаын бырѳѳѳма експлоататорскѳј классјасѳс. Тајѳ факт,
кодѳс вензѳтѳг поѳѳ зачислитны человечество истѳрѳјаын вывтѳ
ыжыд достѳженѳјеѳ. Мыјта иступленѳје, проклатѳје да клевета кыпѳ-
ѳѳс тајѳ фактыс мѳјан врагјас станын. Троцкистскѳј банѳѳтјаслѳн
подлѳј преступленѳјејасыс ем мѳјан странаын експлоататорјасѳс
бырѳѳѳм вылѳ контрреволюционнѳј буржуазѳјалѳн вескыд реакција.
Но столѳтѳје пыр Пушкин мычѳѳ мѳјанлы дружескѳј кѳсѳ солидар-
ност петкѳѳлѳмѳн. Колѳ експлоататорјас дѳнѳ Пушкин отношенѳјелѳн
ловја свѳѳетельство. Со мыј гѳжѳс аслас дѳевнѳкѳ Пушкинлѳн ѳтѳк
современнѳк кыаѳ П. солгоруков:

„Окота бѳстѳс Смирновѳс вензѳны сыкѳд (Пушкинкѳд), і кымын
јонжыка сѳјѳ опровергајѳт сѳјѳс, сымын јонжыка Пушкин ѳзѳјс, бе-
сѳтѳс да петѳ терпенѳјесыс. Медѳбырын мѳѳѳсны став сословиѳе вы-
лас вѳдѳмјас. Штатскѳј чѳновнѳкјас — подлѳцјас да вѳрјас, генерал-
јас — унжыкыс скѳѳѳнајас, землѳеѳлѳцјаслѳн ѳтѳк класс — почѳоннѳј.
Роч двор'ана вылѳ торјѳн усласѳ Пушкин. Најѳс колѳ ставнысѳ
ѳшлыны, а тајѳ-кѳ ескѳ вѳлі — то сѳјѳ рад пырыс зелѳдалѳс ескѳ
петлајасѳѳ“.

Ферт тајѳс вѳлі вѳсталѳма вензѳны ѳѳѳѳм дырјѳ, но мѳ пырыс-
пыр аѳѳам танѳ Пушкинлыс ѳемпераментсѳ. Сѳјѳ рад пырыс кекеначѳ
ескѳ експлоататорскѳј классјас гѳбѳллы. „Землѳеѳлѳцјаслѳн ѳтѳк
класс — почѳоннѳј“, ѳѳѳѳда пырыс гѳжѳс кыаѳ солгоруков, і сѳјѳ пет-
кѳѳлѳ, кыз Пушкин относѳтчыліс нартѳтана крѳстанство дѳнѳ, јѳзјас
дѳнѳ. Крѳстанаѳс мездѳм, Пушкин лыѳѳыліс, сыѳн пѳса раѳејтана
рѳѳѳнаѳн воѳѳ развѳвајѳтѳѳмлыс главнѳј условѳјеѳн.

Пушкин вѳлі двор'анинѳн. Сѳјѳ сѳтѳс глупѳј вулгаризаторјаслы по-
вод сылыс став творчествосѳ јѳзѳдны двор'анскѳјѳн. Кушѳм нѳз-
кѳј клевета! Пушкин медвоѳ жужыда народнѳј і аслас прозвѳденѳје-
јасын і политѳическѳј вѳѳѳдласјасын.

Та јылыс зев бура вѳставлѳс М. Гор'кѳј:

„Кодсан кѳѳ ме ег чуж, — шуѳ Пушкин, — мѳнам мѳвпсамѳј сыыс
некушѳѳма ескѳ ез завѳсѳт“. Тајѳ сѳщѳм мортлѳн кывјас, — соѳтѳ
Гор'кѳј, — кодѳ чувствуйтѳліс, мыј сылы став нацијалѳн ѳнѳресјасыс
вылынжыкѳс сѳмын двор'анство ѳнѳресјасыс, а шуліс сѳјѳ таѳѳѳ сы

вѳсна, мыҗ сьлѳн лѳчноҗ опытыс волѳ паскьдҗык і жужьдҗык дво-
р'анскѳҗ класс опыт сертыс“.

Абу нуждаыс преувелѳчиваҗтны Пушкѳнлыс революцѳннѳҗ възгляд-
җассѳ. Сьлѳн велѳчѳеыс сѳҗѳ кувлытѳм да некѳдѳн преҗвзѳҗѳттѳм
прѳизведѳнѳҗеҗасын. Но Пушкѳн ескѳ ез вѳв генѳальнѳҗ поетѳн, сѳҗѳ-кѳ
ез вѳв велѳкѳҗ граҗданѳнѳн, ез петкѳдҗлы-кѳ аслас јѳзыслыс сы
мында лѳбѳ та мында революцѳннѳҗ чаҗанѳҗеҗассѳ. Сѳҗѳ і ачыс таҗѳс
гѳҗѳрволѳс. Аслас творчѳствоыслы ітоҗ вѳчѳмѳн, роковѳҗ дуельѳ-
җыс некымын тѳлыс воҗдѳр, Пушкѳн аҗҗѳс асыс главнѳҗ заслугасѳ
сыын, „что в мой жестокий век восславил я свободу“. Бурещ та
вѳсна вѳсталѳс поет: „Слух обо мне пройдет по всей Руси великой,
и назовет меня всяк сущий в ней язык“.

Збылмѳсны мѳвпҗасы! Мѳҗан сьвтыртны вермытѳм рѳдѳнаын абу
ѳнѳ сещѳм народност, кодлѳн ескѳ ез вѳв аслас пѳсменност. Гра-
мотностыскѳд ѳтщѳщ тѳдмалѳны уна јѳз і Пушкѳнлыс генѳальнѳҗ
кьвбурҗассѳ. Пушкѳн ѳткоҗа матын сѳлѳм дѳнас і рѳчлы, і украї-
нецлы, грузѳнлы і калмыклы, матын Сѳветскѳҗ Соҗузса став нацѳи-
нальностҗас сѳлѳмлы.

Аслас нацѳональнѳҗ многообраҗѳеын ѳтувҗа сѳветскѳҗ јѳз торжѳст-
веннѳҗа почѳтаҗтѳ Пушкѳнѳс кьҗ аслас історѳҗаын ыҗыд веҗаѳс да
талунҗа лунса ыҗыд петкѳдҗчан торҗас.

Пушкѳн важѳн-ын вужѳс аслас страналыс граҗцаҗассѳ. Став про-
грессѳвнѳҗ, културнѳҗ чѳловѳчествоыс копыртчѳ сѳҗѳ генѳҗ воҗын.
Пушкѳн жужьда нацѳональнѳҗ. Сы вѳсна сѳҗѳ і лѳѳ ітернацѳональнѳҗ
поетѳн. Сѳҗѳ поезѳҗа сокровѳщѳцын став муывса јѳзҗас аҗҗѳны
да нѳшта аҗҗасын жужьд мѳвпҗасыс да блаҗороднѳҗ чьвствѳҗаслыс
нѳтчьд бырлытѳм істочьк.

Мѳр вѳстын ѳнѳ чькѳрмѳсны істребѳтѳльнѳҗ воҗналѳн гроза тучаҗас.
Сѳҗѳс даҗтѳны фашѳстскѳҗ ізуверҗас, варварҗас, кодҗас асланыс сол-
дафонскѳҗ сапѳгнаныс талалѳны чѳловѳчествоѳн создаҗтѳм став
културнѳҗ ценностҗассѳ. Разум, наука, култура увтыртеѳны фашѳст-
җасѳн. Воҗна ѳзтыҗҗас бергѳдчѳны пемыд средневековѳҗе дѳнѳ, по-
топѳҗса лудоҗедство кад дѳнѳ да сѳҗ гьмлалѳны асыныс „ідеҗҗас-
сѳ“ да моралѳс. Велѳкѳҗ гуманѳст Пушкѳнлѳн гѳҗѳдҗасыс—ѳбвѳнѳ-
тѳльнѳҗ акт таҗѳ ьыродѳкҗасыслы да свѳбѳда пѳдтыҗҗасыслы. Ставныс,
кодҗас кѳсҗѳны тышкасны фашѳзмлы паныд, каҗтыштасын Пушкѳнлыс
ѳпѳѳѳзмѳн да чѳловѳчностѳн тыр кьвҗассѳ:

„Да здравствуют музы, да здравствует разум!... Да здравствует
солнце, да скроется тьма!“

Рѳч јѳз мѳрлы сетѳс генѳальнѳҗ Пушкѳнѳс. Рѳч јѳз Лѳенѳ—Сталѳн
велѳкѳҗ партѳҗа вѳскѳдлѳм улын вѳчѳс соцѳѳлѳстѳчѳскѳҗ революцѳҗа
да ваҗѳдас сѳҗѳс помѳҗ. Рѳч јѳз прав гѳрѳѳтчыны історѳҗаын аслас
ролнас, аслас пѳсатѳлҗҗаснас да поетҗҗаснас.

Пушкѳн—мѳҗан јѳзлѳн слава, і јѳзыс аслас уҗнас содтѳ таҗѳ сла-
васѳ.

(„Правда“ газѳтлѳн феврал 10-ѳд лунса передѳвѳҗ).

А. С. П У Ш К И Н
БОРИС ГОДУНОВ

Отрывокъяс

ЦАРСКӨЙ ПАЛАТАЈАС

Кык столнык

Первој

Көн государ?

Мөд

Ас уэлан жырјас сiјө,—
Сен јигнасiс кушөмкө көлдункөд.

Первој

Со радејтана сорны сылөн кодкөд:
Кудесникјас, гадалкајас, колдунја.—
Пыр гадајтө, кыз томиник невеста.
Мыј гадајтө—көсјi ескө төдны?

Мөд

Со сiјө локтө. Јуалад-ө тi?

Первој

Кушөм сiјө зумыш!
(Мундны)

Цар *(пырө)*

Мем шедi высшөј властыс;

Квајтөд во-нын ме царствуйта пыр лөна.
Но менам ловлы абу шуд. Не сiз-ө
Мi зев томсаң лубитчывлам, корсам
Радејтөмлыс гаж, но мурта сөлөм
Шыгным пөтас здукса сурлөмгажөн,
Пыр көзалам да шөггыны сек пондам?—
Гiзiк вес көлдунјас тунјалөны мем
Куз нем да власт дорын лөң лунјас—
Нi власт, нi олөмыс оз гажөд менө;
Ме возыв кыла јенсаң гым да шөг.
Мем абу шуд. Јөзөс ассым көсјi
Бур олөмөн, славаөн лөнөдны,
Бурлунөн радејтөмсө сылыс корсны—
Но еновтi весшөрө ме ноксөм,
Гөд јөзлы мустөм ловја властыд.
Најө радејтөны сөмын кулөм јөзөс.

Ҷик јѳѳс ми, кор војтырјаслѳн зык
 Лѳ лѳг мијан сѳлѳмјасѳ јѳжѳ!
 Јенмыс вајлис мијанлы шыг во,
 Јѳз ојзѳс, ѳок олѳмысла кулис;
 Ме сетѳ налы ѳаѳ, ме зарѳи
 Кѳстѳ налы, ме корсѳ налы уж—
 Ме-жѳ мыжа најѳ сѳнмын лоѳ!
 Керкајас налыс сотѳс пѳжар бѳ,
 Ме стрѳитѳ выл оланијас.
 Менѳ-жѳ најѳ пѳжарыс мыждѳсны!
 Со налѳн суд: рафејтѳмтѳ сылыс корс.
 Семја пыщкын корсѳ аслым шојчѳгѳ,
 Нывлы шудлун корсѳ верѳс сајын—
 І кызѳ тѳвныр, жѳнѳксѳ смерт нуд...
 І тани јѳзлѳн сорѳи ѳокыс видѳ,
 Нылѳј дѳвалуныс сѳзѳ вѳјпѳ—
 Менѳ, менѳ, сецѳѳм шудтѳм батѳс!..
 Кѳѳ код оз кув, ме ставсѳ гусѳн выс:
 Ме корсѳ Федор царлы помсѳ,
 Ме виѳ ассым царѳца-чѳјѳс—
 Монахѳѳаѳс шаѳѳс... ставсѳ ме!
 Ак, кыла: ѳѳнѳм мијанѳс оз вермы
 Јѳз шојгас пыщкын лѳѳн вѳчны;
 гѳнѳм, ѳѳнѳм... оз-кѳ ѳѳтѳ сѳвест.
 Сѳмын сѳјѳ ѳѳнас гашкѳ венас
 гок лѳгсѳ да пемыд клеветасѳ—
 Но ем-кѳ сын муртса ѳѳтѳк чут,
 ѳѳтѳк ѳѳѳтѳк чут кызкѳ лоѳс,
 Сек—ѳок! кыз пѳж јазваѳн душа
 Тенад сотчас, сѳлѳм тырас јадѳн,
 Мѳлѳтѳн моз пѳлад ковгас јорѳм,
 Гѳгѳр гудыртчас, јурыд бергѳѳчас,
 І вѳрѳс зонпосѳѳјас сѳнмад...
 І рад-ѳѳн пышјыны да ѳѳкытѳѳ... ужаснѳ!
 да, коѳѳр сѳјѳ морт, код сѳвест вылын ѳајт.

КОРЧМА ЛЬТОВСКОЈ ГРАНИЦА ВЫЛЫН

*Мисаѳл да Варлаам, брѳѳага черѳецјас; Григорѳј Отрепѳев, мѳр'ани-
 нѳн; кѳѳајка.*

Кѳѳајка

Мыјѳн тон гѳстѳтѳѳны тѳјанѳс, честнѳј старецјасѳс?

Варлаам

Мыј јен сетас, кѳѳајушка. Абу-ѳ вина?

Кѳѳајка

Кыз не лоны, баѳушкојас тѳ менам! пыр-жѳ ваја.

(мунѳ)

Місаіл

Мы-но те шогә усін јорт? Со і Литовскәј граница, код динә теныд зев окога вәлі воны.

Грігоріј

Кытчә ог ло Литваын, сетчә ог вермы ләны ләнән.

Варлаам

Мыј теныд Литваыс сешәма гәләм вылад воис? Со мі, отец Місаіл, да ме грешнәј, кызі пышјім манастирыс, нинәм јылыс-нин ог мөвпаләј. Литва лі, Рус лі, мыј гудок, мыј гуды: зик өткод мијанлы, медтыкә ем вина... а со і сјә!..

Місаіл

Бура шуәма, отец Варлаам.

Кәҗајка (пырә)

Со тјанлы, бағушкојас менам. Јуәј на здорвје.

Місаіл

Аттә, донаәј, јенмыс тенә благәсләвитас.

(Монахјас јуәны; Варлаам нуждә гыланкыс):

„Ах, любә, ты любә моя.

Посмотри-тка ты, любә, на меня...“

Варлаам (Грігоріјлы)

Мыј-но те он отсав, дај он јуышт?

Грігоріј

Ог кәсјы.

Місаіл

Вәлнәјлы вәла...

Варлаам

А код мортлы рај, отец Місаіл! Јуыштам-жә чарочкасә, да каз-тыштам шынкарочкасә...

Посмотри-тка ты, любә, на меня...

Колә шуны, отец Місаіл, кор ме јуә, секі сағјастә ог рафејт; өтә дәлә пјанство, а мөд — чванство. Кәсјан овны мијан моз, милогә просім—он кәсјы, весас, усјыс: скоморох поплы абу јорт.

Грігоріј

Ју, да ас јывсыд төд, отец Варлаам! Азған: кор-сурә і ме кужа бура шуны.

Варлаам

А мыј менам ас јывсысә төдны?

Місаіл

Еновт сјәс, отец Варлаам.

Варлаам

да кушәм сјә вәзәлыс? Ачыс-жә мијан динә кәвјасис јортән, кәд төдәс кәдә, код төдәс кытыс—да нәшта і ышнәсә; гашкә, кәбылаәс ісәліс...

(Јуә да сәлә:

„Как во городе было во Казани,
Молодой чернец постригся“).

Грігоріј (кәҗајкалы)

Кытчә нуә тајә тујыс?

Кәҗајка

Литваә, менам вердысәј, Лујов гәрајаслаң.

Грігоріј

А ылын-ә Лујов гәрајасәҗыс?

Кѡзѡјка

Абу ылын, рытѡзыс поѡо ескѡ сетѡо воны, не царскѡј заставајас да сторожевѡј приставјасыс-кѡ.

Григоріј

Кыз, заставајас! мыј тајѡ лоѡ?

Кѡзѡјка

Кодкѡ пыщѡма Москваыс, а щѡктѡма быдѡнѡс кутавны да тѡд-мавны.

Григоріј (аслыс)

Вот теныд, бабушка, Јурјев лун...

Варлаам

Еј, јорт! да те тај кѡзѡјкаыс дінѡ сугедасѡмыд. Тыдалѡ, теныд оз ков ас кур, а мед вѡлі бабаыс бур, ѡелѡ, вокѡ, ѡелѡ! быд морт-лѡн аслас сам; а мїјан оѡец Мїсаїлкѡд ѡтї тѡж: јуам пыдѡсѡз, јуыш-там, кымынтам, пѡрѡдам да пыдѡсас торкнїтам.

Мїсаїл

Бура шуѡма, оѡец Варлаам...

Григоріј

да кодї-нѡ налы колѡ? Кодї пыщѡма Москваыс?

Кѡзѡјка

А јен налыс тѡдас, вѡр лї, рѡзбојник лї—сѡмын танї і бур мор-тыслы ѡнї тујыс абу—а мыј таыс бурыс? њнѡм; і кушмѡм кулѡс најѡ оз кутны: бытѡѡ Лїтваад сесга і мѡд туј абу, тајѡ столбовѡј-сыс кынзї! да кѡѡ тасањ кеж шујга вылѡ, да мун јагѡдыс трѡпа ку-за часовња дїнѡз, кодї Чеканскѡј шор дорын, а сетї вескыда њур вомѡн Хлопїноѡ, а сесањ 'Захарјевоѡ, а сетысањ-њїн быд зонка ва-јѡдас Лујов гѡрајасѡзыд. Тајѡ приставјасыс сѡмын і тѡлкыс, мыј мунысјасѡ толѡдѡны да мїјанѡс, гѡлјасѡс, кулѡны. (Кылѡзык). Мыј бара сенї? Ак, со најѡ, јорѡмјасыд! дозорѡн локтѡны.

Григоріј

Кѡзѡјка! абу-ѡ керкаад кушѡмкѡ мѡд пельѡс?

Кѡзѡјка

Абу, дѡнаѡј. Рад ескѡ ачым ѡебсыны. Сѡмын славаыс, мыј дозо-рѡн ветлѡны, а сет налы і вїна, і њањ, і код тѡдас мыј—мед жагав-ны налы, ѡкајаннѡјјаслы. Мед налы...

(Пырѡны приставјас)

Прїстав

Здорово, кѡзѡјка!

Кѡзѡјка

Пырѡ, дѡна гѡстјас, мїлостї просїм.

ѡтї прїстав (мѡдыслы)

Ба! да танї пїрујтѡны; лоас мыј курыштны. (Монахјаслы). Тї ку-щѡм јѡз?

Варлаам

Мї јен старецјас, смїреннѡј инокјас, ветлѡдлам сїктјасѡд да ѡктам хрїстїанскѡј мїлѡстыња манастыр вылѡ.

Прїстав (Григорїјлы)

А те?

Мїсаїл

Мїјан јорт...

Григоріј

Прогородыс мїр'аңїн: коллы старецјасѡ гранаца дорѡз, ѡнї му-на бѡр.

Місаіл

Мыж вылѡ сїѡ меным?—

Прїстав

Меным кажїтчѡ, мыж тајѡ пышјалыг жеретїкыс, вѡрыс, мошеннїкыс — те.

Місаіл

Ме! помїлужт! мыж те?

Прїстав

Сулав! кутѡј ѡѡссѡ. Вот мї ѡнї і тѡдмалам.

Кѡѡажка

Ак, тајѡ ѡкажаннѡј мучїтелјас! І пѡрыс мортсѡ спокојын ѡз колны!

Прїстав

Кодї танї грамотнѡј?

Грїгорїј (*восковтѡ възлањ*)

Ме грамотнѡј.

Прїстав

Вот на!.. А код ордын те велѡдчїн?

Грїгорїј

Мїжан пѡнѡмар ордын.

Прїстав (*сетѡ сылы указ*)

Ноко лыдфы инѡ гораа.

Грїгорїј (*боетѡ*)

„Чудов манастырыс недостојнѡј манак Грїгорїј, Отрепјевјас рѡдыс, усї жересѡ да, давѡлѡн велѡдѡмѡн, заводїтїс возмушцајтны сва-тѡј браїјесѡ соблазнїасѡн да беззаконїјасѡн. А справкајас сертї тыдовтчїс, мыж пышјѡма сїѡ, ѡкажаннѡј Грїшкакыс, Лїтовскѡј грани-ца дїнѡ...“

Прїстав (*Мїсаїллы*)

Кыз-нѡ абу те?

Грїгорїј

„І цар щѡктїс сїѡс кутны...“

Прїстав

да ѡшѡдны.

Грїгорїј

Тан абу шуѡма ѡшѡднысѡ.

Прїстав

Блѡдлан: ѡз быд кыв строкаас гїжгы. Лыдфы: кутны да ѡшѡдны.

Грїгорїј

„да ѡшѡдны. А арѡсыс сылы, Грїшка вѡрыслы... (*вїѡдѡ Варлаам вылѡ*) ветымын сїас, а тушаыс шѡр код, кымѡсыс плешка, тошкыс зор, рушкыс кыз...“

(*Ставѡн вїѡдѡны Варлаам вылѡ*)

Первој прїстав

Јѡз! танї Грїшкакыс! Кутѡј, кѡрталѡј сїѡс! Вот-ѡд ег чајт, ег тѡд.

Варлаам (*нещыштѡ бумагаеѡ*)

Мунѡј ме дїныс, лок јѡз! Кушѡм ме Грїшка? — кыз! 50 арѡс, зор тош, кыз рушку! абу сїз, вокјас! Том-на нѡшта ме вылын шмонїт-ныд. Ме важѡн ег лыдфыслы да омѡла кужа, но танї-нїн кужа, кор фелѡыс петлаѡз воѡ. (*Лыдѡѡ торја слогјасѡн*). „А ар-ѡс сы-лы чу-жѡм-са-ныс... 20“ — Мыж, вокѡ? кѡн танї 50? азјан 20.

Мѡд прїстав

да, помнїтсѡ, кыз. Сїзї мїжанлы і вѡлї вїсталѡма.

Первој прістав (Григорілы)

да те, вокö, тыдалö забавник.

(Лыддигас Григоріј сулалö јурсö öшöдöмөн, öтiк кiыс нищöгас).

Варлаам (лыддö вожд)

„А тушанас сiјö iчöтiк, морöсыс паскыд, öтiк кiыс жеңиджык мöдсыс, сiнјасыс лöзöс, јурсiыс рыждöј, щöка вылас сöд чут, кымö-сас мöд“. да тајö, другö, абу-ö те?

(Григоріј друг кыскö кiнжал; быдөн кежöны сы дiныс, сiјö уккöд-чö öшiнö).

Пріставјас

Кутöј! кутöј!

(Ставөн котöртöны)

ВОЈ. САД. ФОНТАН

Самозванец (пырö)

Со i фонтан; сiјö татчö локтас.
Ме чужли быттö ег-нын зев вöјөн;
Ас воґыс матыс ме аґывлi смерт,
Смерт воґас сöлöм ез вöрґыв.
Вечнöј невöла меным пыр грґiтiс,
Ме бöрыс вöтчiсны,— но полöм ез вöв
да збојлунла невöлаö ег шед.
Но мыј-нö менсым пöдтö öнi морöс?
Мыј тајö сешöмыс, мыјла сiґи сырма?
Али вiччысöмсыс бостö тајö дрöжыс?
Абу — тајö полöм. ґон лун вiччысi
Марiнакöд ме аґыслыны гусөн,
Лöсöдi ставсö, сылы шуны мыј,
Кыґ пöрјала ме сылыс повтöм веждöр,
Московскöј царiцаөн кыґ шуа—
Но кадыс воiс—i нiнöм-нын ог помнiт;
Оз сурны аслам бöрјöм кывјас;
Радејтöмöј сорiс менсым веждöр...
Но друг мыјкö вужöртiс... кок шы... наґөн...
Абу, тајö тöлыс пöрјасана ґоргö,
I пöлыштiс со тани кокни тöв.

Марiна (пырö)

Царевич!

Самозванец

Сiјö?... Став вiрöј менам сувтiс.

Марiна

Сiмiтриј! ти?

Самозванец

Волшебнöј, мелi гöлöс!

(Мунö сы дiнö) Те-ö тајö? Тенö-ö ме аґа,

Öтнадтö мекöд, тајö војса лöнсыс?

Кушöм наґөн кыссiс гажтöм лун!

Кушöм наґөн кусi рытја кыа!

Кушöм вiччысi ме дыр пемыд војнас!

Маріна

Лебѣны часјас, і кадыс меным дона—
Аззыслыны ме шуі тани текѣд
Ег сы вылѣ, мед кывны мелі кывјас
Лубовніксан. Тајѣ оз ков. Еска,
Мыј рафејтан те; но кор рeшiтчi ме
Тенад бурнѣј да невернѣј судбакѣд
Кѣртавны ассым судбаѣс, то верма
Ме корны, сѣмітріј, тесаң ѣті тор:
Ме кора, мед те сѣлѣм вывсыд ассыд
Надеждајастѣ, кѣсјѣмјастѣ востин,
Мыј думајтан те вѣчны, мыјыс полан—
Мед орчѣн текѣд вермі мунны смела
Ме олѣмѣд—не челаѣјас моз сінтѣг,
Не верѣс кокні кѣсјѣм серті,
Кыз наложныца, кыв кѣѣ теѣ ен шу—
Но кызі тенад достојнѣј гѣтыр,
Кызі отсасыс Москваса вына царлѣн.

Самозванец

О, ѣті час кежлѣ кѣѣ вунѣдны сет
Аслам судбалыс тѣждысѣм да полѣм!
Ачыд вунѣд, мыј воэсыд азған те
Царевічѣс. Маріна! аззы меыс те
Лубовнікѣс, кодѣс ачыд бѣрјин,
Коді шуда тенад мелі кывјыс—
О, кывзы те рафејтѣмлыс кевмѣм,
Сет вѣставны ставсѣ, мыјѣн сѣлѣм тыр.

Маріна

Не кад-ѣд, княз. Те жујјалан,—а сек кост
Те дор мұнысјаслѣн лыдыс чінѣ,
І кѣсјѣмыд, і ужыд часыс-часѣ
Ѣпаснѣјжык да сѣкыджык пыр лѣѣ,
Ветлѣны-нн быдсама лок шыјас,
Ѣті торјыс вежѣ мѣѣс;
А Годунов пыр ассыс вѣчѣ ужсѣ...

Самозванец

Мыј Годунов? Боріс кын-ѣ
Тенад лубов, менам сѣлѣмшѣр?
Оз, оз. Ѣні ме вѣѣѣда вескоѣа
Сы трон вылѣ, царствуйтан власт вылѣ.
Тенад лубов... мыј сытѣг менам олѣм,
І југыд слава, і рѣч дѣржава?
Гажтѣм сѣтепын, гѣл керкаын—те,
Те царскѣј корона мем вежан,
Тенад лубов...

Маріна

Јандыс; ен вунѣд
Теныд індѣм ыжыд тујсѣ:
Теныд ставсыс дона колѣ лоны сан,
Став гажјассыс, став мукѣд бурсыс,
Сіјѣс ннѣмѣн ѣтлавын он вермы.
Ог пуыс, ыпјалыс том мортлы,
Кодѣс мѣчлунѣн ышѣді ме,

Тõд: ме торжественно́ја сета кидс
Наследниклы московско́й бур престолыс,
Царевичлы, кодõс пыр ви́ис судба.

Самозванец

Ен мучит менõ, сõлõмшõр Марина,
Ен шу, мы́ бõрјин те сан,
А ен менõ: Марина! он тõд те, дона-ј,
Кыз тајõн сõлõм менсым дојдан—
Кыз! збыль-õ... о, страшно́й зев сомненије!—
Вистав: ескõ ез-кõ царско́й чужõм
Инды меным синтõм судба,
Вõли-кõ ме ег Иоанлõн пi,
Ег мирын важõн вунõм отрок:
I сек... радејтин-õ секи менõ те?

Марина

Те, сими́триј, мõдõн он i вермы лоны;
Мõдõс радејтны меным оз по́.

Самозванец

Ог! тырмас:

Ог кõсјы јуксыны ме шојкõд
Љубовницадн, кодi сõмын сълõн.
Ог, тырмас меным чõлõн овны! Ме
Ставсõ вистала. Тõд: сими́тријыд тенад
Важõн воштит јур—i оз сафмы;
А кõсјан те тõдны, кодi ме?
Вистала õни: ме гõль чернорiзец;
Монашеско́й неволяын гажтõмччiг,
Клобук улын збој мõвпõс ассым
Лõсõдi ме, дастi мирлы чудо—
I дырõн кельяыс ме пышјi
Украинецјас дiнõ, најõ куренõ,
Владејтны вõлõн, саблядн велалi;
Ti дiнõ локти, сими́тријдн шуsi,
Полакјасõс пõрјавны ме кужi.
Мы́ õни шуан те, надменно́й Марина?
Совольно́й-õ, мы́ вистали ме збыльсõ?
Мы́-нõ чõв олан те?

Марина

О, шог! О, јанзiм мем!

(Чõв олдõм)

Самозванец (назõник)

Кытчõ вајис менõ лок дõсada!
Сещõм сõкыдõн лõсõдõм шудсõ
Ме, гашкõ, пыр кежлõ-нын торки,
Мы́ вõчи ме, безумец? (Гораа) Азза, азза:
Он княз радејтõмыс те јандыс.
Вај вистав-жõ те асыд бõрја кывтõ;
Тенад кiын õни менам судба,
Вај шу: ви́чыса ме (уекõдчõ пiзõс вылас).

Марина

Сувт, коңõр самозванец.
Пiзõс вылад сувтõмдн он-õ кõсјы те
Кыз быдлы кывзыс-ескыс нывлыс.

Сёләмөс менсым небәдыштны сїжөн?
Ылалін, друг: ас кок улыг аңзывлі ме
Благороднөј рыцарјасөс уна;
Но најө кевмысөмлы көңыд вөлі ме
Ег сы вылө, мед пышјалыс манахөс...

Самозванец (сувтө)

Том самозванецөс ен мустөмт;
Гашкө һе еща бурлун сыын ем
достојнөј московскөј престоллы,
достојнөј тенад дөна кылы...

Марина

достојнөј позорнөј петлалы, дерзкөј!

Самозванец

Ферт, мыжа ме: гордост уна мейн,
Царјасөс і јенмөс пөрјавлывлі ме,
Ме јөзөс ылөдлі, но һе теныд, Марина,
Менө віны; те воңын ме прав.
Ог, ог вермы ме пөрјавлыны тенө.
Те өтнад меным вөлін кыз сватына,
Сы воңын пөрјаслыны ме ег лыт.
Радејтөм, радејтөм пыш да сінтөм,
Өтік радејтөм тан цөктіс менө
Віставны ставсө.

Марина

Мыјөн ошјысө безумец!

Код коріс віставнысө тенө:
Те-һин-кө, брөдага һимтөм, кужін
Сіз ылөдны кык јөзөс өтнад,
То колө кужны ещавылө теныд
Аслад вермөм вестө сувтны
да пөрјасөмтө віңны ассыд гусөн.
Верма-ө, вістав, сетчыны ме теныд,
Верма-ө вунөдны рөд да стыд,
Судбаөс ассым тенадкөд сіз јітны,
Кор те ачыд сещөм прөстөј ногөн
Зев кокһна позортө меным востан?
Сіјө менө радејтөмла востіс!
Ме шенза, кызі батө воңын те
Бур дружба вөсна астө щөщ ен восты!
Радыдла король воңын јурсадтө ен кут,
Лыбө пан Вішневецкїј воңын,
Кыз сылөн бур слуга.

Самозванец

Кланітча теныд: өтнад сөмын те
Таз вермін бостны месань кыв.
Кланітча ме: зік һекөн і зік һекор,
Һі пір вылын безумство чаша сајын,
Һі дружескөј заветнөј сорні шөрын,
Һі пурт улын, һі мучітчөмјас улын
Тажө тајнасө оз вістав менам кыв.

Марина

Кланітчан те! І меным лөб ескыны—
О еска ме! но мыјөн, поңө-ө көт төдны,

Кланітчан те? Он-о јенјас нимон,
Кыз језуитјаслон выль бостом тор?
Алі честнад, кыз вітаз благородној,
А, гашкө өтї царскөј кывјон,
Кыз царскөј пі? Не сіз-ө? вай вістав.

Фімітріј (гордөја)

Грознојлон вужөр піон менө вөчїс,
Гу пыцкыс Фімітріјон кыскїс,
Ме гөгөр јөзөс зыкө лептіс
да жертваө Борїсөс меным сетїс—
Царевїч ме. Тырмас, јанзім мем
Гордөј полачка возын јурөс ошны.—
Прөщажт-нө те. Віра војналон ворсөм,
Судбалон менам ыжыд төждыс
Радејтөмлыс пөдтасны-на шог—
О, кызї ме сек јорны понда тенө,
Кор кусас тајө страстлон жарыс!
Ме өні муна—пөгібел лі венец
Менсым јурөс Россїјаын віччө,
Азга-ө смерт, кыз воїн честнөј бојын,
Лї кыз злөдеј паскыд плаха вылын,
Он некор ло те пөдругаон менам,
Судбатө ассыд менамкөд он јук;
Но—вермас лоны, те кутан жалїтны
Аснад вештөм коңөр мортөс.

Марїна

А ме-кө тенсыд ылөдчөмтө тајөс
Став возын өні-жө пыр воста?

Самозванец

Те он-ө чајт, мыј теыс пола ме?
Мыј польскөј нывлы вера лоө унжык,
Русскөј царевїчлы дорыс?—Но төд,
Нї король, нї папа, нї велможа—
Оз думыштлыны збыль-ө менам кыв.
Фімітріј ме, лі абу—кушөм налы делө?
Но месањ лыбө венјас, тыш,
І налы сөмын колө тајө. Тенө-жө,
Мјатежыца! шөктасны овны чөв.
Прөщаж!

Марїна

Сувт, царевїч. Вөліс ме
Ог зонлыс, а версөт мортлыс кыла кыв.
Сїјө мїрїтө менө текөд, кыағ.
Төлктөм ышмөм тенад меын вунө
да азга вылыс Фімітріјөс. Но—кывзы.
Кад-нїн, кад! вай сафмы, ен воңө нужмас,
І полкјастө Москва вылө вай нуөд—
Весав те Кремль, московскөј тронсө бост—
І секї мела-мөдөд корны мортөс:
Но—кылө јен—кор-на тенад кок
Ез сувт троннөј шупөдјас вылө,
Кытчөғ те он вешты Годуновөс,

Радэјтѡм жылыг кыв ог кывзы ме.

(Мунѡ)

Самозванец

да—кокніжык мем венны Годуновѡс,
Лы муѡеравны царскѡј језуиткѡд,
Нывбабакѡд дорыс—чѡрт сывкѡд: абу вын:
І зугѡ, і каттысѡ, і кыссѡ,
Пышјѡ кыс; грѡзѡтѡ, і чушкѡ.
Ѕмеја! Ѕмеја!—Ег вее ме тѡрав сѡ.
Сѡјѡ менсым јурѡс чут ез вошты.
Но сетѡма кыв: аскѡ-жѡ ыста рат.

ПЛОШЦАѢ СОБОР ВОЗЫН МОСКВАЫН

Јѡз

Ќти

Регыд-ѡ царыс петас соборыс?

Мѡд

Ѳбѡдна помасѡс; ѡні мунѡ молебствѡје.

Ќти

Мы? јорѡсны-нын сѡјѡс?

Мѡд

Ме сулалѡ паперт вылас да кывлѡ, кыз ѡакѡн горѡдѡс: Грѡшка Отрепјев—анафема!

Ќти

Мед сенѡ јорасны: царевѡчлы ѡелѡыс абу Отрепјевѡзыд.

Мѡд

А царевѡчлы ѡнѡ сывлѡны вечнѡј памјат.

Ќти

Вечнѡј памјат ловјаыслы! Вот-нын сурас налы, јенмѡс тѡдтѡмјаслы.

Кѡјмѡд

Чу! Шум. Абу-ѡ цар?

Нѡлѡд

Абу; тајѡ јурѡдѡвѡј.

(Пырѡ јурѡдѡвѡј, кѡрт шапкаа, вылас крестјас. Сѡјѡс кыщалѡмаѡс зонпоснѡјас).

Зонпоснѡјас

Мѡколка, Мѡколка—кѡрт колпак!.. тр-р-р-р-р.

Старука

Вешјѡј, бес пѡјан, блаженнѡј дѡнсыс.—Јурѡбит, Мѡколка, ме понда, трешнѡј понда.

Јурѡдѡвѡј

Вај, вај, вај кѡпѡјка.

Старука

То теныд кѡпѡјкаыс; казтышт-жѡ менѡ.

Јурѡдѡвѡј (пукѡд му вылас да сывлѡ)

Тѡлыс кывтѡ;

Кысѡнок бѡрдѡ,

Јурѡдѡвѡј, чеччы,

Јенлы кевмысышт!

(Зонпоснѡјас бара кыщалѡны сѡјѡс)

Өтi на пiыс

Здорово, Мiколка; мы-нө те шапкатө он
пöрччы? (*Печiктө сылы кöрт шапкаас*). Ој,
кыз сiјө тронгö!

Јурөдiвöј

А менам көпејка ем.

Зонка

Вот абу! нолтö, петкöдлы.
(*Кватiтö кiыс көпејкасö да пышö.*)

Јурөдiвöј (бöрдö)

Бостiсны менсым көпејкаос; öбöдiтöны
Мiколкаос!

Јöз

Цар, цар локтö.
(*Цар петö соборыс. Возас бојарин есталö
корыејаслы мiлöстына. Бојара*)

Јурөдiвöј

Борiс, Борiс! Мiколкаос челаф öбöдiтöны.

Цар

Сетны сылы мiлöстына. Мыјла сiјö бöрдö?

Јурөдiвöј

Мiколкасö челаф öбöдiтöны... Щöкты најöс
вiны, кызi вiин те iчöт царевичöс...

Бојара

Мун татыс, дурак! Кутöј дураксö!

Цар

Ен вöрдöј сiјöс. Кевмыс ме понда, коңор
Мiколка (*Мунö.*)

Јурөдiвöј (сылы бöрсаныс)

Ог, ог! Оз поз кевмыны Iрод цар вöсна—
богорöдiца оз щöкты.

Комiдiсньс

М. Ыйхачов да I. Изјуровс.

А. С. ПУШКИН

СКУПРЫЦАР

МЕДВОРҖА СЦЕНА

(Башнаын)

Албер да Иван

Албер

Көт кыңи-да, турнёр вылын ме лоа.
Вај шломсө менгым петкөдлы, Иван.
(Иван мычө сылы шлом)
Җик жугалөма, помөз. Новлынысө
Оз-нын шогмы. Вылөс мен корсны лоө.
Кың сөтыштис! Проклатөј граф фелорж!

Иван

Те сылы воҗс бура коф-жө мынтін:
Кор сижс чөвтін седлө вывгыс те,
Җоң сутки сижө куҗлис кулом морт моз—
дај өдвакө-на бурдис.

Албер

А век-жө сес

Убытка сылы некущөм ез ло.
Нагрудник җоң сылөн венецианскөј.
А морөсыс грөш дон оз сулав сылы—
Мөд морөс нөбны сижө-өд оз кут.
Ме мыла шломсө сек ег пөрччы сылы!
А пөрччи ескө ме, ез-кө вөв јанҗим
Мен герцогыс да дамајасыс щөщ.
Проклатөј граф! Мем буржык ескө вөли,
Сек поткөдис-кө сижө менгым јур.
дај паскөм меным колө. Бөрјаыссө
Став рыцарјасыс пукалисны сені
Атлас пин да дона бархат пин.
Ме өтнам вөли герцог пызан сајас
Көрт латы пыщкын. Помка пункті сек
Мыј турнёр вылас виччыстөг ме сурі.
А өні шуа мыј? О, гөллун, гөллун!
Кың увтыртө сөлөмјассө јөзлыс?
Кор фелорж сөкыд шынас шломсө менгым
Роҗөдис і скачөн муніс воҗө,
А ме, көт менам јурөј колі кушөн
Емирөс ассым өдҗөди да графсө
Кың восков сајө, быттө җола пожөс,
Кор шыбыті; кың дамајасыс ставөн

Ас места вывсыс чеччалісны օтшօщ;
Кор кінас тупкіс чужօмсօ Клоґілда
да горօдіс, кօт горօдны ез кօсґы,
І ошкісны геролдґас менсым кучкօм,—
Сек некօд весіг мօвпыштны ез куж,
Кыс бостґіс менам сещօм вын да храброст!
Шлом шыкօдօмыс скօрмі, локмі ме.
Героґствоыслօн помка вօлі—скуплун.
да. Скуплуныд зев кокнідіка сібдас,
Кор օґылаын мекօд олօ баґ.
Но, кушօм-нын Емірыс?

Іван

Пыр-на чотօ.

Оз поз-на петны сы вылын тіґан.

Албер

Но, вօчны нінօм Гнедօґтօ нօба,
Оз і корны сы вылօ ыжыд дон.

Іван

Оз ыжыд дон, да сօмыс міґан абу.

Албер

А мыґ шуօ безґельнік Соломон?

Іван

даґ шуօ сіґ, мыґ воґօ оз-нын вермы
Закладтօґ уждыны тіґанлы сօмсօ.

Албер

Заклад! А кыс закладсօ бостны, ґавօл!

Іван

Ме шулі.

Албер

Сіґօ?

Іван

Зелօдчօ да ружтօ.

Албер

да те, ескօ, сылы медем шуґн,
Мыґ менам баґ озыр і ачыс жід код.
Мыґ коркօ ставыс колօ мем.

Іван

Ме шулі.

Албер

Мыґ-нօ?

Іван

Зелօдчօ да ружтօ.

Албер

Кушօм шог!

Іван

Ачыс волены кօсґіс.

Албер

Сіґкօ, слабօг.

Ме вештыґтօґыс сіґօс ог-нын лез..

(Торкнітօны օзօдօ)

Код сені?

(Пырօ жід)

Жид
Тіжан слуга.
Албер

А, пријател!
Проклатој жид, почтенној Соломон!
Вај матытчы: сіккө те, кыз ме кыла,
Он веріт уждзнад?

Жид
Ак, мілостлівōй рыцар,
Кланітча теныд, зев ескө ме рад...
да збыл ог вермы. Сөмсө кытыг бостны?
Став рыцарјаслы отсалігөн, зіккө
Ме рөзөрітчі. Некод мем оз мынты.
Ме көсјі тенсыд корны: оз-ө поз
Көт мыкөмында сетыштны..

Албер
Рөзбојнік!
да вөлі-кө менам ескө сөмыд,
Ме понді-өмөј ноксынысө текд?
Ен ырјанітчы, муса Соломон,
Червонечјастө перјы. Соос пукты,
Мі кытчөз егө шобө тенө...

Жид
Соос!
Кор ескө со червонец менам вөлі!

Албер
да кывзы: кызі абу јанзім теныд
Ас друјјастө ңемездыны локторсыс?

Жид
Кланітча теныд...

Албер
дугды, дугды, дугды.
Заклад те коран? Ңинөмсө ен сөр!
Закладад мыј ме сета? Порсылыс кучік?
Мыј вермышти-кө, сіјсө ескө важдөн
Ме вузалі-нін. Рыцарыдлөн кыв
Оз тырмы-өмөј теныд, понлы?

Жид
Тенад
Зев дона кывјыд, кытчөз ачыд ловја.
Бур талісман моз сіјө теныд востас
Став сундуксө фламанса озыр јөзлыс.
Но кыс кіө коңналан-кө те
Мем, гөл јеврејлы, ассыд рыцар кывтө
да кулан (мед-жө вігас таыс јен),
Сек менам кын тенад кывјыд лоас
Зік бытгө клучөн шкатулкаыс, кодсө
Сөд мореө-нін шыбытөма важдөн.

Албер
да дыржык-өмөј меыс олас бат?

Жид
Кыз төдны? Абу міјан сајын немыд:
Том морт төрыт-на зорічаліс-оліс,

А талун куліс. Віѳдлан-да, со
Нол старік сіѳс нуѳны-нын гуѳ.
Бароныд јон-на. Отсалас-кѳ јен,
Во дассѳ, кызсѳ, кыз вітсѳ-на олас
дај, гашкѳ, сіѳ олас комын во.

Албер

Ен сѳр, јевреј! Во комын бѳрад меным
Ветымын арѳс тырас. Мыјла сек
Мем сѳмыд ковмас?

Жід

Сѳмыд? Сѳмыд пыр-на
Кѳт пѳрыслы, кѳт томлы јона колѳ.
Но томыд сѳмтѳ, слугајасѳс моз,
Пыр сетчѳ-татчѳ ысталѳ да резѳ.
А пѳрысыд бур другѳн чајтѳ сѳмтѳ
да аслас сін моз немчѳж сіѳс віѳѳ.

Албер

О! Менам батлы сѳмыд абу слуга
І абу друг, а сѳмын господін.
І сѳмлы сіѳ служитѳ-на ачыс.
Кыз служитѳ? да кыз алжірса раб,
Кыз цепјыв пон! Јок кѳзыд чомјын олѳ,
Ва јуѳ, чорыд кусѳкјассѳ сојѳ.
Вѳјбыд оз уѳлы, котралѳ да увтѳ.
А сундукјасад зарні шынітѳв
Пыр кујлѳ. Часлы тајѳ, зарні коркѳ
Мем служитлас-на, кујлыны оз понды.

Жід

да, кулас-кѳ бароныд, ѳбѳм дырјыс,
Ферт, сінва дорсыд унжык кіссас сѳм.
Мед сетас јен наследство тіјан.

Албер

Амен!

Жід

А ногѳ ескѳ...

Албер

Мыј?

Жід

Мем јурѳ воіс,

Ем сещѳм средство...

Албер

Кушѳм средство?

Жід

Сіѳ—

Ем менам ѳтік тѳдса пѳрыс старік,
Јевреј, гѳлінік апѳтекар...

Албер

Ростовшиѳк

ѳік текод-жѳ, ал ічѳтіка шаңжык?

Жід

Ен думајт тазі, рыцар. Мукѳдпѳлѳс
Тѳрг нуѳдывлѳ Товіј: сіѳ вѳчѳ
Бур капліјас... збыл дівујтчыны позѳ,

Кор төдлан тајо каплыјаслыс вын.

Албер

А мыј, ескө, мем бурыв лоас намы?

Жид

Војт кујим кымын лезны стөкан вао,
Оз вежсы рөм, оз вежсы валон көр.
А мортыд кыном орөдтөг да вистөг,
Ҷик вистөг, бытто зөһвиҶаон, кулө.

Албер

Јад вузалө старикыд тенад.

Жид

да—

І јад.

Албер

Мыј-нө? Гашкө, вөзјан ужөн
Сөм пыдди доз кыксо тајо јадсө—
Червонецон быд дозјыс. СіҶ-ө абу?

Жид

Ті сераланныд ме вылын. Но ме...
Ме көсјі... гашкө, ті... ме сіҶі чәјті,
Мыј кувнысө бароныдлы-нин кад.

Албер

КыҶ! Батөс вины! Лыстін шуны пілы...
Іван, кут сіҶөс. І лыстін те мем!
да төдан-ө те, лок жідовскөј лов,
Ме тенө, понјөс, змејөс, Ҷик пыр шөкта
Ограда вылын өшөдны!

Жид

Ме мыжа!

Ме шмоніті. Прөстіт.

Албер

Гезсө вај, Іван.

Жид

Ме шмоніті. Ме сөмтө теныд вајі.

Албер

Пет татыс, пон!

(Жид нетө)

Со вајөдө-нин кытчөз
Скуплуныд батлөн! Лыстис меным жід
Мыј вөзјыны! Вај меным стөкан вина!
Став тушаон ме сырма... А сөмыд,
Іван, мем колө... Котөртлы зев өдјө
Проклатөј жід бөрсә да сылыс бост
Червонецјассө. Сесса меным вај
Черныла доз. Роспіска сылы сета.
да татчө тајо Јудаөс ен пырт...
да часлы, сувтлы—јад дук кутас лезны
Червонец чукөр сылөн, Ҷик-жө сіҶ,
КыҶ сіҶө важса пөллөн езыс шәјтјас...
Ме корлі вина

Іван

Вина мјан абу

Ныөті војт.

І віччысны, мыј сылы ме шокта.
Ме улын ставыс, ачым—некод улын.
Ме вылынжык быд сікас колөм торјыс.
Оз нөјтчы сөлөм. Ассым вынөс төда:
Ме ола тајо төдөмөн немчөж.

(Візөдө аслаз зарні вылө)

Сіз візөдны-кө, быттө абу уна,
А кымын мортлыс төждысөм да бөрдөм.
Лок ылөдчөм да кевмысөм да јорсөм
Быдлаыс сіјө аңывліс да кывліс!
Ем важдырса дублон сен. Сіјөс төнзі
Мем дөва сетіс, сөмын суткі жын
Мем дублон сеттөз менам өшің улын
Щөщ челадыскөд пізөсчанөн бөрдіс.
Зер заводітіс мунны, сесса дурдіс,
А сесса бара зерміс,—ез і вөрзы
Ас места вывсыс тајо муфер ан.
Ме, ескө, вермі тодмышкавны сіјөс,
Но кодкө быттө вашнытыштис мем,
Мыј верөсыслыс ужјөз сіјө вајіс
І турмаө оз көсјы аскі пырны.
А тајо? Тајо вајіс мем Тібо.
Кыс вөлі сылы, дыш рутејлы, бостны?
Ферт, гусаліс, а гашкө, ветліг моз,
Сен туј вылын, вөр шөрын, пемыд војын...
да! Та вөсна, мыј чукөртөма тан,
Став кістөм пөсыс, сінваыс да вірыс
Сөд му пышкыс-кө петісны, потоп
Сек, ескө, вөлі—пөдны вөлі позө
Пөдвалад тан. Но пөра меным воіс.

(Лөвөдчө востыны сундуксө)

Быд пөрјө сундук востіјасад кызкө
Ме пөсавла да быттөкөніс тірза.
Оз полөм бост (ог пов ме! Кодыс повны?)
Меч менам сөрын: сіјө бура візө
Тан зарнісө), ог, гөгөрвотөм чувство
Пыр зөскөдө да лічкө менсым сөлөм...
Суө лечітысјас вісталөны сіз:
Ем сөшөм војтыр, кодјаслы зөв долыд
Морт віјөм дырјі. Кор ме клучөс суја
Көрт томанад, зік сіјө-жө ме кыла
Ас морөсын, мыј кылөны, ферт, најө
Пурт сушкігөн: зөв долыд да і щөщ
Зөв шуштөм.

(Востө сундуксө)

Со көн мајбырлуныс менам!

(Кіетө сетчө фенгасө)

Вај пырөј, тырмас му кузаыд шөјтны
да служітны морт страстјаслы, нуждады.
Тан унмовсөј ті вынјөра лөң унмөн,
Кыз јенеж вылын узөны јенјас!..
Ме талун көсја вөчны тани пір.
Быд сундук возын өзтала ме сісјас

да сундукјассё воста, сесга понда
Ме виждны жаругыд зарні вылас.

(*Осталё вјејас да восталё сундукјассё*)

Ме царствуйта!.. Ак, кушом мича зїрд!
Пыр кывзё менё, јон менам держава.
Сен менам шуд, сен менам чест і слава!
Ме царствуйта!.. Но ме бёрын код бостас
Тан властё? Бостас, ферт, менам наследник,
Сём лотајтыс, јөј вежора том морт!
Пеж гулакјаскөд пукалыс да жуыс!
Ме муртса кула, сїјө леччас татчө.
Лөһ сводјас улө. Локтасны шөщ сыкөд
Зев мелі јөз да горш прїдворнөј котыр.
Шөј бердыс менсым клучјас сїјө бостас
да сералігтыр сундукјассё востас.
І тајө менам дона чөжөмтор
Атласнөј да рожа чепјасё пырас.
Пасвартас сїјө став свјашченнөј дозсө,
Сөд најтсө царскөј јуктөдас јелејөн—
Оз нїном кол... А кушом право куза?
Мем кокніда-өмөј-нө тајө шедіс,
Кыз ворсыслы, код ворсан молјөн голгө
да воөмторсө чукөрјасөн кыскө?
Код төдас, кымын візалөм да шөг,
Ас колөмјасөс өлөдөм да кутөм,
Быдлунја төжд да утөм пемыд вој
Мем тајө сулаліс? А гашкө, шуас
Мем піыд, мыј зев чорыд менам сөлөм,
Мыј бурторјыс ез ковмыв меным некор,
Мыј менө некор советөј ез јір—
Јос гыжја звер да сөлөм гудјыс—совет,
Лөк кортөм гөст да дөзмөдчысыд мїјан,
Пеж јома, кодсаң төлыс весіг бердлө
І чујмылөны кладбішщөса гујас
да кулысјасөс ыстылөны муыс!..
Те војдөр озырлунтө аслыд дор
Јон мырсөмөн, а сы бёрын мї ағзам,
Те пондан-он таргајтны сїјөтор,
Мыј суждөдін да перјін аслад вірөн...
Ок, пөдвалтө-кө вермі, ескө, ме
Јөз сінсаң зебны!.. Ме-кө, ескө, вермі
Ас кулөм бёрын гусыс татчө локны,
Тан сундук вылө пуксыны да візны
Став озырлунсө, кызі өні віза!..

КОЛМӨд СЦЕНА

(*дворецын*)

Албер, Герцог

Албер

Ескөј государ, гөллун вөсна дыр-нын,
Ме јанзім пыкі. Но ег-кө пікө во,

Ті ескө менсым норасбм ен кывлөј.

Герцог

Ме еска тіјан, благороднөј рыцар.
Ті кушбм, сешбм морт оз мыжды батбс.
Јон помкатбг. Шоч овлб сешбм јбзыд...
Ен тбждысбј: тіјанлыг батбс ме
Аскежын, шумтбг, блбдышта бура.
Ме виччыса-нын сібс. Сыкбд ми
Ег аззыслбј-нын важбн. Менам бед
Немчбжыс сібс лыддбс аслас другбн.
Ме помнбта, кор зблабн ме вблі,
Корсурб сібс пуксбдлывлбс менб
Ас вбв вылас і кблбкблбн моз
Кбрт шломнас менб вевттыліс.

(Візбдб бшнбд)

Сен кодб?

Абу-б сібс?

Албер

Сібс, государ.

Герцог

Петбј табј жырјас. Ковманны-кб
Ме тіјанбс сетыс кора.

(Албер нетб; пырб барон)

Барон,

Ме рад, тіјанбс збнвізабн азза.

Барон

Ме шуда, государ, мыј менам талун
Вын сузсбс тіјан шбктбм куза локны.

Герцог

Мб важбн, важбн торјбдчбм-нын тбкбд.
Тб помнбтанныд менб?

Барон

Государ,

Збк бнб моз тіјанбс азза. Вблін
Зббј кагабн тб. Покојнбј герцог мем
Шулывлбс: „Фблбпп (пыр сібс менб
Фблбппбн нбмтбс), мыј те шуан, а?
Во кыз ббрын, ме чајта те да ме,
Мб лоам јбјбс табј зблук возас...“
І тб вылб таб сорнбтбгбн бндбс...

Герцог

Важ волысбмсб вылмбдам мб бнб.
Тб менсым двбр вунбдбнныд, барон.

Барон

Ме, государ, зев пбрыс-нын. Мыј керны
Мем двбр бердад. Тб томбс; тіјан муса.
Турнбрјасыд да празнбкјасыд, ферт...
А сетчб ме ог-нын шбгмы. Сетас-кб
Јен војна, секи пуксыны ме дад
Ас вбв вылб дај перјывны важ мечбс
Тб вбсна верма-на збран кбн.

Герцог

Барон, тіјанлыг тбждысбмтб тбдам.

Ті другон вöлинныд федлы; менам бат
Зев вылö тiжанöс пунктiс. I ачым
Пыр медбур рыцарон лыдфа. Но пуксам.
Ем,—барон, тiжан челад?

Барон

Öтiк пi.

Герцог

Ме мыла сiжöс ас дiныс ог аззы?
Тi дöзмiнныд двор вылö, но öд сылөн
Том арлыд да i званiеыс сещöм,
Мыj мiжан бердын колö сылы лоны.

Барон

Оз радеjt менам пiöj светскöj гажсö.
Да i самыс сещöм—пыр зумыштчöмөн
Сöд вөрöд менам замок гөгөр ветлö
Том көр моз.

Герцог

Сiң овны сылы абу шаң.

Мi регыд сiжöс велöдам, кың колö
Турнiрjас вылын, балjас вылын сылы
Щöщ гажöдчыны мiжанкөд. Тi сетöj
Том пiыдлы бур олöм вылö сöмсö...
Тi мыjкö жугыл—локтигад тi, гашкö,
Сiң музöмныд?

Барон

Ег муз ме, государ.

Но меным ез ло лöгыд. Тiжан ме
Ег көсji ескö вiставны, но лоас
Ас пi jылыс мем шуны сещöм тор.
Ме кодöс ескö ердöдны ег көсji.
Оз сулав сылы мiлöстjассö вöчны,
Тi сы вöсна ен тöждыеöj, государ.
Том кадсö сiжö колльöдö зев лöка,
Пыр омöл вылö сiнö...

Герцог

Тajö, ферт,

Зiк сы понда, мыj öткөн сiжö олö.
А öткөн олöм щыкöдö том jöзöс,
Кор налөн ужыс абу. Асгыд пiтö
Тi мiжан ордö ыстöj: сiжö тан
Важ самсö регыд вунöдас да вежас.

Барон

Тi прöстiтöj менö, ог вермы сетны
Ме та вылö сöглассö, государ.

Герцог

Но мыj вöсна?

Барон

Лең жуастöг зор мортöс...

Герцог

Ме щöкта: вiсталöj мыла он көсjö
Пiтö леңны татчö?

Барон

Пi вылö ме скөр.

Герцог
А мыжыг скөрбө?
Барон
Вывтi ыжыд мыжыг.
Герцог
Тi лучкi востöj, кущöм сылөн мыж?

Барон
Ен жуас, герцог...
Герцог
Шензöдiннiд менö!
Ал жанзiм тiжан сы вöсна?

Барон
да... жанзiм...
Герцог
Но мыj-нö сiжö вöчiс?

Барон
Сiжö... сiжö
Кöсjiс менö вiны.
Герцог
Вiны! Сiзкö, пыр
Ме сiжöс судö сета, кыз злöдeјöс.

Барон
Ме ог кут ставсö ердöдны, кöт тöда,
Мыj менам кулöм колö сылы зев,
Кöт тöда ме, мыj заводiтлiс сiжö...

Герцог
Мыj заводiтлiс?
Барон
Гусавны став сöмсö,
Мыj менам ем...

(Альбер уккөдчö жыргыс)

Альбер
Те ылöдчан, барон!

Герцог
(Альберлы)
Кыз лыстiннiд?...
Барон
Те тани? Кызi вермин
Те аслад батлы шуны сещöм кыв?
Ме ылöдча? I аслам герцог возын?
Мен... али абу-нын ме сесса рыцар?

Альбер
Те ылöдчыс!
Барон
I гымыд ез-на гымышт,
О, ыжыд женмöj! Сiз-кö тајöс лепты
Мед мiжан костын судсö вöчас меч.
(Шыбытö чуңакепыс, пiыс öдiјö сiјöс лептö)

Альбер
Со медвоzza бур козiн батлөн. Атгö!

Герцог
Мыj азi ме? Мыj ме возын тан вöлi?
Pi көсjö пöрыс баткöд косö петны!

Ме кушом луно герцогјаслыс цепсө
Ас выло пункті? Лант, јѳј пѳрыс морт!
Те, зола тѳгр, шѳщ дугды. (*Пилы*) шыбыт тајѳс,
Вај меным чунакепыссѳ (*мырдѳѳ сѳјѳс*).

Албер (*бокѳ*)

А жал!

Герцог

Сѳз вескыда і сащкѳс сетчѳ гыжсѳ!..
Мун петѳј да сѳн возѳ ен лыстѳј
Тѳ петкѳѳчыны, кытчѳз ачым ме
Ог кор сѳнѳ. (*Албер петѳ*)

А тѳјан, пѳрыс морт,

Кыз абу јанзѳм...

Барон

Прѳстѳт, государ...

Ме сулавны ог вермы... менам пѳзѳс
ѳѳк слабѳтны-нын пондѳс... Пѳѳда ме!..
Ме пѳѳда!.. Кѳнѳ кључјас, кључјас менам?
Кѳн менам кључјас?

Герцог

Боже, сѳјѳ кулѳс!

Љок шустѳм нем, лок сѳлѳм ѳнѳја јѳзлѳн!

Комѳѳдѳс М. Н. Љебеѳев.

*
* *
*

Шог Грузіялыс сыланкыв
Ен сыв ме дырјі, міча нылōј.
Мōд олōм каґтылō быд кыв,
Мōд муōс, колі коді ылō.

Кор дојдан сылōм кыла тан.
Мыј керан, сін воґō мем чужō
І степ, і вој, і тōлыс бан,
да ылі, коңор нывлōн чужōм.

Сек, мыјōн аґза тенō ме,
Сін воґыс муса вужōр бырō,
Но сōмын панан сылōм те—
Бōр сіјōн вежōр менам тырō.

Шог Грузіялыс сыланкыв
Ен сыв ме дырјі, міча нылōј.
Мōд олōм каґтылō быд кыв,
Мōд муōс, колі коді ылō.

Коміōдіс Сук Парма.

А. С. П У Ш К И Н

ГОРТ ВӨЧЫС

Не зрим ли каждый из гробов,
Седин дряхлеющей вселеной?

Фержавін¹⁾

Медбөрја ембурсө горт вөчыс Адриан Прохоровлыс сөвтисны по-кожнїкјасөс кыскалан доддө, і клача пара нолөдыс мөдөдчїс Басманнөжаң Нїкїтскөј²⁾ улич вылө, кытчө горт вөчыс вужїс аслас став керканас. Лавкасө пөдлалөм бөрын сїјө зїрја өзөсас тувјалїс объявленїе, мыј керкаыс вузавсө да сетсө патера улө, да пөдөн мөдөдчїс выл оланїнө. Золанїк вїж керка дїнө матыстчїг моз, код вылө важысан-ын сылөн вежыс петїс да кодөс дырөн бостїс сїјө поводнөј ыжыд доныс, пөрыс горт вөчыс шензөмөн казалис, мыј сөлөмыс сылөн ез радлы. Төдтөм порог вомөн вужөм бөрын да выл оланїныс ноксөм азөм бөрын, сїјө ышловзїс аслас важ кїссөм керка кузаныс, көнї даскөкјамыс во чөж ставыс вөлі лөсөдөма медса чорыд пор'адок сертї; кутїс відны ассыс кыкнан нывсө да работнї-насө нөжмыдлуныс да ачыс заводїтїс отсасны налы. Рөгыд пор'адок лөсөдөма: кївот образјасөн, дозмук тыра шкап, пызан, дїван да крөват лоїны сувтөдөмадөс пыдї комнатаын налы урчїтөм пелөс-јасө; кухняын да гөстїнөјын течөма көзайнлөн їзделїејас: бөд пөлөс рөма гырыс і поснї гортјас, сїз-жө шкапјас траурнөј шлапа-јасөн, мантїјајасөн да факелјасөн. Зїрја өзөс вылын кыпалїс вывеска, кытчө вөлі рїсујтөма кызїнїк Амурөс, кодї кутїс увлаңјурөн пөрдөм факел, вывеска вылас гїжөма: „Танї вузавсөны да ежсөны прөстөј да красїтөм гортјас, сїз-жө сетсөны прокат вылө да зонтыссөны важјас“. Нывјасыс мунїсны асланыс горнїчаас, Адриан кышөвтїс ассыс оланїнсө, пуккїс өшїң дорө да шөктїс пузөдны самөвар.

Просвешченїөј лыддыысыс төдө, мыј Шекспїр да Валтер Скотт кыкнанныс петкөдлїсны ассыныс гу кодјысјассө долыд да шутїтыс јөзөн, мед тајө протївположностнас јонжыка поразїтны мїжанлыс воображенїенїемөс. Істїна уважајтөм вөсна, мї огө вермө вөтчыны најө прїмер бөрса да мїжанлы быт лөб вїставны, мыј мїжан горт вөчыс зїк вөлі өткоф аслас шуштөм ремеслөкөд. Адриан Прохоров пыр вөлі зумыш да мыккө думајтыс. Чөв өлөмсө сїјө еновтлывлїс гашкө сөмын сы могыс, мед відыштны ассыс нывјассө, кор сулывлїс најөс ужтөг прохожејјас вылө өшїнөд вїзөдїгөн, лїбө мед кор-

1) Г. Р. Фержавін (1743—1816)—XVIII немса ыжыд роч поет.

2) Басманнөј, Нїкїтскөј—улчјас важ Москваың, мөдә-мөдөсаньыс зев ылынөс.

ны аслас ужыс ыжыджык дон налыс, коджаслөн лолі несчастье (а мукöд дырјыс і удоволствије) нуждайтчыны сыын. І сің Адриан, öшиң воғын пукаліг моз да сіңімöд чашка чай јујіг моз, пырса моз вöлі вöйтөсма гажтөм мөвпјасö. Сіјö думайтис көш дорыс моз кісеге зер јылыс, коді вежон сајын кымын паныдаліс застава дорын отставнöј бригадирöс тебигөн. Уна мантїјаяс та вöсна чїнісны, уна шлапаяс чїткылтчісны. Сіјö воғыв арталіс бығ лоан рöскоджасö, сы вöсна, мыј горт вывса көлујыслөн важ запасыс сылөн воіс шогмытөм выјöз. Сіјö нафејччїс вештыны убытоксö пöрыс купчїха Трухіна вылын, коді во гөгөр кымын-нын вöлі кулан выын. Но Трухіна кулан выын оліс Разгулајын, і Прохоров поліс, мед ескö наследникјасыс сылөн, көт і најö көсјегїсны, ез дышöдчыны мөдöдны сыла та ылаđ да ез лөсöдчыны ескö матыса подрадчїккöд.

Тайö мөвпјасыс вöлі друг торкөма öдөссö кујимыс франмасонскöј кучкөмөн. „Коді сен?“ јуаліс горт вöчыс. Öзöс вөссїс, і морт, кодын первојја вїдöдлөмсан позö вöлі тöдны ремесленник-немецöс, пырїс комнатаđ да радлан чужöмөн матыстчїс горт вöчыс дїн. „Прöстїтöј муса сусед,—шуїс сіјö сешöм роч кыв вылын, кодöс мї серамтөг öнөз огö вермö кывзыны,—прöстїтöј, мыј ме тїжанöс торкі... ме ескö көсјї öдöжык тїжанкöд төдмасны. Ме сапожник, нїм менам Готліб Шулц, і ола ме тїжансан улыча вомөн. Сіјö керкаас, кодї воча тїжан öшиңлы.—Аскї празднужта ассым езыс свада, і ме кора тїжанöс да тїжанлыс нывјастö öбöдајтны ме ордын прїјателјас моз“. —Корөмсö вöлі прїмитöма бура. Горт вöчыс коріс сапожникöс пуксыны да јуны чай чашка, і Готліб Шулц вөсса сам вöсна регыд најö панїсны дружелубнöја сорнї. „Кушöма төргужтö тїжан мїлост?“ јуаліс Адриан.—„Е-хе-хе,—вочавїзїс Шулц,—і тағї, і сің. Норасны ог вермы. Көт, ферт, менам төварыд абу сешöм, кушöм тїжан: ловјаяд сапöгтөгїд вермас овны, а кулöмыд горттөгїд оз ов“. —„Җїк збыл,—тöдчöдїс Адриан;—но век-жö, ловјалы-кө нїнбм вылö нöббм сапöгтö, то, ев дөзмы, ветлөдлө сіјö і көмтөг; а корыс кулöм мортыд і дарөм бостö аслыс горттö“. Ташöм ногөн беседаыс мунїс налөн нöшта некымын здук; дырөн сапожник чеччїс да прöщайтчїс горт вöчыскöд, нöшта öтчыд ускöдїс төдвылас ассыс корөмсö.

Аскїнас, стöч даскык часын, горт вöчыс да сылөн нывјасыс петїсны выл нөбöм керка öградаыс да мөдöдчїсны сусед орöд. Ог понды гїжны нї роч кафтансö Адриан Прохоровлыс, нї јевропейскöј вöччан көлујсö Акулыналыс да сарјалыс, тани ме кежа öнїја романистјасөн прїмитöм обычајыс. Но чайта, век-жö, мыј абу лїшнöј пасјыны, мыј кыкнан нылыс кышалїсны вїж шлапаяс да гөрд башмакјас, мыј овывлө налөн сöмын торжественнöј случаяс дырјї.

Җескыд пағераыс сапожниклөн вöлі тыр гөстјасөн, медсасö немец-ремесленникјасөн, најö гөтырјасөн да подмастерјејасөн. Роч чїновникјас пыс вöлі öтї будочник, чухөнец Јурко, кодї аслас смїренинöј званијеыс вылö вїдöдтөг, кужліс перјыны көзїансан торја бур вїдöдөм. Во кызїт сіјö служїтис вераөн і правдан тайö званијеас, кызї Погорелскöјлөн почталюныс. Саскыкөд вөса пöжар, кодї чышчїгтїс первопрестолнöј столицаöс, сотїс і вїж будкасö сылыс. Но пыр-жö врагöс вөтлөм бöрын сіјö местаö лої выл, рудїник дорїческöј ордена јежыд колонкајаса, і Јурко важ мозыс пондїс ветлөдлыны сы гөгөр секїраөн да сермјажнöј броняын. Сіјö вöлі төдса унжык немецкөд, кодјас олöны Нїкїтскöј ворота гөгөрын: мукöдыслы на пыс лөывлї весїг узыны Јурко ордын вöскре-

сеньясан выльун вылӧ. Адриан пыр-жӧ тӧдмасис ськӧд, кыҕи морт-кӧд код динӧ воҕ лыбӧ сор вермас вайӧдны нужда, и кор гӧстјасыс мунисны пызан саяӧ, то најӧ пуксисны ӧтлаӧ. Господин да госпожа Шулиц да налӧн нылыс, дассеҕим арӧса Лотхен, гӧстјаскӧд ӧтлаын ӧбедаятиҕ моз, гӧститӧдисны да отсалисны кухаркаысгы вердны. Сур визувтис. Журко соҕис нол морт пыффӧ; Адриан ез колчы сыыс; нывјасыс сьлӧн кезјалисны; немецкӧј кыв вылын сорныыс часыс-час лој горажык. ӊруг кӧҕаин щӧктис лантны да сира сулејалыс пробкасӧ перјиг моз, гора шуис рочӧн: „Менам бур Луиза ӧнвизалун вӧсна!“ Полушампанскӧј быҕзис. Кӧҕаин мелӧа оқыштит аслас ӧламын арӧса пӧдругаысгы свежӧј чужӧмсӧ, и гӧстјас гораа јуисны бур Луиза ӧнвизалун вӧсна. „Менам муса гӧстјас ӧнвизалун вӧсна!“ горӧдис кӧҕаин, мӧд сулеја востиг моз—и гӧстјас атӧбалисны сӧјӧс, асыныс румкајаснысӧ вылыс костӧмӧн. ӊнвизаалӧмјас секӧ мӧдисны ӧти бӧрса мӧд: јуисны торјӧн быд гӧст ӧнвизалун вӧсна, јуисны Москва да ӧн ӧужина германскӧј карјас ӧнвизалун вӧсна, јуисны став цехјас ӧнвизалун вӧсна вообщесе, и торјӧн быд цех ӧнвизалун вӧсна, јуисны мастерјас да подмастерјејас ӧнвизалун вӧсна. Адриан јуис мыјещыс да сетчӧҕ гажмис, мыј ачыс вӧзјис кушӧмкӧ шуҕлывӧј тост. ӊруг гӧстјас пыс ӧти, кыз булочнык, кыпӧдис румкасӧ да горӧдис: „Најӧ ӧнвизалун вӧсна, кодјас вылӧ ми ужалам. Мијан клијентјас вӧсна!“ Вӧзјӧмсӧ, кыҕи и ставсӧ, вӧли примӧтӧма рад пырыс да ӧти гӧлӧсӧн. Гӧстјас заводитисны копрасны мӧда-мӧднысгы, портнӧј сапожнӧиклы, сапожнӧик портнӧјлы, булочнык налы кыкнанысгы, ставныс булочныклы да с. в. Журко, мӧда-мӧдлы тајӧ копрасиг дырјисыс, бергӧдчӧис суседлаыс да горӧдис: „Мыј-нӧ? ју, баҕушка, аслад покојныкјас ӧнвизалун вӧсна“. Ставӧн серӧктисны, но горт вӧчыс лыдфис ассӧ ӧбӧфитӧмӧн да зумыштчӧис. ӊекод сӧјӧс ез каҕав, гӧстјас јуисны воҕӧ, и звӧнитисны-нын вечерњаӧ, кор најӧ чеччисны пызан саяыс.

Гӧстјас разӧдчӧисны сорӧн, и унжыкыс јона гажаӧн. Кыз булочнык да переплотчӧик, кодлӧн чужӧмыс кажӧитчӧис гордӧник сафјаннӧј переплотын, кӧбдыс кутӧмӧн нуӧдисны Журкоӧс аслас будкаӧ, роч пословица серти: „долг платежом красен“. Горт вӧчыс гортас локтит код да скӧр. „Мыј-нӧ тајӧ, збылыс,—сорнитис сӧјӧ аскӧдыс гораа,—мыӧн менам ремеслӧыс абужык честнӧј мукӧдыс? Горт вӧчӧмыс ӧмӧј палачлы вок? Мыј вылӧ сералӧны басурманјасыс? Горт вӧчысыс ӧмӧј шут кушӧмкӧ? Окота вӧли меным корны најӧс новоселье вылӧ, сетны налы пӧр горој; но оз ло тајӧ! А чукӧрта ме најӧс, кодјас вылӧ ужала: православнӧј кулӧм мортјасӧс.“—„Мыј те, баҕушка?—шуис работница, кодӧ сек пӧрччӧдис сӧјӧс,—мыј те сӧран? Пернапасас! Чукӧртны кулӧмјасӧс новоселье вылӧ! Кушӧм страст!“—„Јеј богу, чукӧрта,—воҕӧ сорнитис Адриан,—и аския лун кежлӧ. Милостӧ просим, менам благодетелјас, аския рытнас ме ордын пӧрујтыштны, гӧститӧда, мыј јен сетис“. Тајӧ кывјаснас горт вӧчыс водис крӧвачас да регыд пондис шкоргыны.

Вывлаын вӧли-на пемыд, кор Адрианӧс чуксалисны. Купчӧиха Трухина кувсӧма бурещ тајӧ војнас, и сӧјӧ прикажчыкан вӧв вылын локтӧма нарошнӧј тајӧ јуӧрнас. ҖГорт вӧчыс сетис сылы таыс гривеннык вина вылӧ, ӧдјӧ пастасис, бостис извозчикӧс да мунис Разгулај вылӧ. Покојныча керка ворота дорын сулалис-нын пӧлицја да ветлӧдлӧисны купечјас, кыҕи шој дук кылыс ракајас. Покојныча кујлис пызан вылын, воск код виз, но нӧшта абу-на заводитӧма сӧсмыны. Сы гӧгӧр

зыртчысны рѳднаныс, соседжасыс да гортсајас. Өшiнјас ставыс вѳліны воссаѳе; ломтыгiсны гiсјас; попјас лыддiсны молитвајас.—Адrian матыстчiс Трухина пљемјаннiк дiнѳ, моднѳ суртука том купчiк дiнѳ да вiсталис сылы, мыј горт, гiсјас, вевтѳѳд да мукѳд гуалан кѳлуј пыр-жѳ лѳб вајѳма сылы тыр справностѳн. Наследнiк термасѳмѳн атѳбалiс сiјѳс, шуiс, мыј дѳн јылыс сiјѳ оз iтѳргујтчы, а ставнас пуктысѳѳ сiјѳ сѳвеевтыс вылѳ. Горт вѳчыс, кыјi i пыр, бѳжитчiс, мыј лiшнѳј сiјѳ оз бост; тѳѳчана мiгнiтiс прикажчыкыслы да мунiс клопочитны. Лунтыр сiјѳ ветлѳѳдлiс Разгулајсан Нiкiтскѳј ворота дѳрѳ да мѳдарѳ; рыт кежлас ставѳѳ вѳчiс, лејiс ассыс iзвозчiкѳѳ да подѳн мѳдiс гортас. Војыс вѳлi тѳлыса. Горт вѳчыс бура воiс Нiкiтскѳј ворота дѳрѳ. Вѳзнеевнiје дѳрын сiјѳс чукѳѳтiс мiјанлы тѳѳса Јурко, тѳѳдiс горт вѳчысѳѳ да гiсiс сылы бур вој.—Вѳлi сорнiн. Горт вѳчыс матыстчiс-нiн аслас керка дѳрѳ, кыјi друг кажiтчiс сылы, мыј кодкѳ матыстчiс сiјѳ ворота дѳрѳ, востiс ѳѳѳсѳѳ да вошi сетчѳ. „Мыј ескѳ тајѳ лѳѳ?—мѳвпыштiс Адrian.—Кодлы меѳѳ нуждаыс? Ез-ѳ вѳр пыр ме орѳѳ? Оз-ѳ мусукјас воыывлыны менам дурајас дiнѳ? Мыј бурыс!“ I горт вѳчыс кѳсiс-нiн чукѳѳтны аслыс ѳтсѳѳ вылѳ ассыс пријателъ Јуркосѳ. Тајѳ здукас кодкѳ нѳшта матыстчiс ворота дѳрѳ да заводiтлiс пырны, но азiс котѳртыс кѳѳаинѳс, сувтiс да пѳрччiс кужiм пелѳса шлапасѳ. Чужѳмыс сылѳн Адrianлы кажiтчiс тѳѳсаѳн, но термасiгад ез удiт буржыка сiјѳѳ вiѳѳдлыны. „Ti void ме орѳѳ,—лов тырѳмѳн јуалис Адrian:—пырѳ-жѳ, вѳѳѳј мiлѳѳт.“—„Ен черемонiтчы, батушка,—вочавiгiс сiјѳ кыз гѳлѳѳѳн,—мун војвылын; iнды гѳѳстјасыдлы тужѳѳ!“ Адrianлы i некѳр вѳлi черемонiтчынысѳ. Калiтка вѳлi восса, сiјѳ мунiс пос вылас i сiјѳ сы бѳрса. Адrianлы кажiтчiс, мыј комнатајастi ветлѳны јѳѳ. „Кушѳм тајѳ ѳјавѳлшщина!“ мѳвпыштiс сiјѳ, i термасiс пырн... сек коджасыс сылѳн кусынтчiсны. Комнатаыс вѳлi тыр кулѳм мортјасѳн. Тѳлысыс ѳшiн пыр јурѳѳдiс налыс вiж да лѳѳ чужѳмјаснысѳ вѳјѳм вѳмјаснысѳ, жынывѳјѳ тупкѳса гудыр сiнјаснысѳ да чурѳѳѳѳѳм нырјаснысѳ... Адrian весѳпѳрѳѳмѳн тѳѳдiс наын јѳѳѳс, кодјасѳѳ сiјѳ зiлѳмѳн вѳлi ѳѳѳѳма, i сыкѳѳ пырыс гѳѳтын тѳѳдiс брiгадiрѳс, кодѳѳ ѳѳѳiсны кѳш дѳрыс моз кiссан зер дырјi. Ставыс најѳ, нывбабајас i мужiѳѳјјас, кышчалiсны горт вѳчысѳѳ копрасѳѳмѳн да чѳлѳмалѳмјасѳн, ѳѳi гѳл морт кынѳi, кодѳѳ неважѳн-на дѳн босттѳѳг ѳѳѳiс да кодi, аслас кiссѳм паскѳѳмыс јандысѳм вѳсна, ез матыстчы да рамiнiка сулалiс пелѳсын. Мукѳѳдыс ставыс вѳлi пастасѳѳмаѳѳ бура: покојнiчајас чепецјасаѳѳ да лѳнтајасаѳѳ, чiновнѳј покојнiкјас мунѳiраѳѳ, но брiттѳм тошкаѳѳ, купечјас празнiчнѳј кафтанаѳѳ. „Тѳѳан-ѳ, Прохѳров,—шуiс брiгадiр став честнѳј компанiје нiмсаныс—ставным мi кыпѳѳчiм тенад корѳм вылѳ, гортѳ колiсны сѳмын најѳ, кодјас оз-нiн вермыны, кодјас зiкѳѳ кiссiсны, да кодјаслѳн колыны сѳмын куш лыјасыс кучiктѳѳыс, но i сенi ѳѳi ез вермы терпiтны—сещѳм ѳкота сылы вѳлi воылыны те орѳѳ...“ Тајѳ здукас iѳѳѳiк скелет пiскѳѳчiс сулалысјас пыр да матыстчiс Адrian дiнѳ. Јур лыс-чашкаыс мелiа нумјалис горт вѳчыслы. Келыд турунвiж рѳма да гѳрд сукно лѳскутјас да сiсѳмѳм дѳра торпырiгјас ѳшалiсны кѳн-сурѳ сы вылын, кыјi беѳ вылын, а код лыјасыс голакылысны гырыс сапѳгјасас, кыјi гырјын аңкыш. „Те ен тѳѳ менѳ, Прохѳров,—шуiс скелетыд.—Помытан-ѳ гварѳiјаса ѳтставнѳј сержант Петр Петровiч Курiлкiнѳс, кодлы 1799 воын те вузалин ассыд меѳвојѳѳа гортѳѳ—да нѳшта дубѳѳѳј пыѳѳѳi пожѳм пѳвјыс вѳѳѳѳѳѳ?“ Тајѳ

кывјас дырјыс покојнік нуждѣс сылаң ассыс лы сывсѣ—но Адриан зелѣдѣс став вынјассѣ, горѣдѣс да тојыштѣс сїјѣс. Петр Петровїч шатовтчіс, усї да ставнас кїссїс. Покојнікјас костын лыбіс ропкѣм; ставныс сувтїсны асланыс јорт чест вѣсна, заводїтїсны відны да грѣзїтчыны Адрианлы, і најѣ горзѣмыс чуналѣм да пѣштї ламѣдѣм коңѣр кѣзїн сещѣма повзїс, мыј ачыс усї гвардїјаса ѣтставнѣј сержант лыјас вылѣ да воштїс паметсѣ.

Шондїсы важѣн-нїн јурѣдѣс перїнасѣ, код вылын кујлїс горт вѣчыс. Дырѣн сїјѣ востїс сїнјассѣ да ас возыс аззїс работнїцасѣ, кодї пѣлтїс самѣвар. Адриан повзѣмѣн казтыштїс тѣрытја став вѣвлѣмторсѣ. Трухіна, бригадїр да сержант Курїлкін ру пыр мѣз вѣліны сїјѣ сїн возын. Сїјѣ лаңтѣмѣн вїччысїс, мѣд работнїцаыс пондас снїкѣд сорнїтны да вїсталас војса прїклученїејас бѣрса лѣмтор-јассѣ.

— Кущѣм дыр те узїн, бағушка, Адриан Прохоровїч,—шуїс Аксїнја, сылы халат сетїг мѣз.—Те дїнѣ пыралїс сосѣд портнѣј да татчѣсса будѣчнїк котѣртлїс вїставны, мыј талун частнѣјлѣн¹⁾ нїмлун, но те изволїтїн узны, і мї ег кѣсїѣ тенѣ чуксавны.

— „А волїсны мѣ ордѣ покојнїча Трухінасан?“

„Покојнїча? Сїјѣ ѣмѣј кулїс?“

— „Есщѣм дура! да ен-ѣ те ѣтсав меным тѣрыт сїјѣс зѣбны лѣсѣдчыны?“

„Мыј те, бағушка, ен-ѣ вежѣртѣ вошты, алї тѣрытја јуѣмсыд талун-на код? Кущѣм зѣбѣмјас вѣліны тѣрыт? Те лунтыр пїрујтїн лѣмец ордын, воїн код, ускѣдчїн волпасад да узїн ѣнѣз, ѣбѣнаѣ-лїн-ѣд звѣнїтїсны“.

— Сїз-ѣ!“—рад пырыс шуїс горт вѣчыс.

— Тѣдѣмыс сїз,—вочавїзїс работнїцаыс.

— Но, сїзкѣ, вај ѣдїѣжык шај, да чукѣст нывјассѣ.

Комїѣдїс Г. Вѣтошкін.

¹⁾ Частнѣј—частнѣј прїстав.

А. С. ПУШКИН

ЕПИГРАММАЈАС

БУЛГАРИН ВЫЛӖ.

I

Лок абу сен, мыј те полак.
Костушко-лах, Мицкевич-лах.
да весіг вӧлін кӧт татарін,—
Сес нинӧм јандысны ме ног,
Ло жид—і сіјӧ абу шог,
Лок сен, мыј те Видок фігларін.

II

Став јӧзлы вѣставлан те ылӧг,
Мыј Чацкіј тенад мед бур јорт.
Ок те, немјандыстӧм лок морт.
Щӧш, ловја јӧзӧс видӧм сор,
Лок сорні лептан кулӧм вылӧ.

Коміӧдіс Сук Парма.

ЫРҒӨН ВӨЛА

(А. Г. Пушкиннің „Медный всадник“ серті)

Петербургса повесть.

ВОҒКЫВ.

Лолөмтөр, кодөс тані гижөма, збыл под вылын вөчөма. Фактјас-сө бостөма секса журналјасыс. Кодлөн гажыс петө тујасны, вер-масны лыдфыны В. І. Берхлыс¹⁾ јуөр—гижөд.

ПЫРТӨС.

Ју кырјылө, лов ез ов көн,
 Локтіс морт, ыжыд дүмөн дон.
 Сувтіс тан,
 І зөргіс сълөн ылө сін:
 Нөв-моз шывгіс паскыд, візвв ју;
 Жеб өтка шытік-пыж
 Ју куза ветліс сөмын,
 І вөлі—гажтөм, куш...
 Көн-кө-көн, өткөн-өткөн,
 Гөль керка Чухна кыјыс-мортлөн,
 Сөд чут-моз муртса төдчіс
 Увтас берег пөлөн;
 І вөрыс, руа сынөд пыр,
 Ез азы шонді југөр,
 Гөгөр—шщем, шувгіс скөр...
 І мөвпіс сіјө морт:
 Со тасаң грөзсө пондам сетны
 Мі орчча олыс Шведлы.
 Тан сувтас кар,
 Тан лоас крепөст, порт,
 Шуны—лоас мјан горт!—
 Мед лөгыс петас враглөн!
 Прірода важөн тасаң сіјлөм
 Јевропа-муд востны өшің;
 Зым-кокөн сувтам море дорө,
 Быд сікас флага јөзыс медым
 Бур гөстөн локтас мјладорө.
 І востам секі мј тыр гаж

Паскыд ерда море дорын.
Вот колі со сіз олѡм во.
Том кыптыс кар—
Вој іна муын лоѡм дівѡ:
Вѡр-пу пѡвсыс, кѡн вѡлі нур—
Лыбіс озыр, вылын јур.
Кѡн војдѡр ѡтка черікыјыс
Важ тывсѡ ассыс лѡна лѡдліс
Тѡдѡм ваа јуб,—

Онї сен:

Выл ловѡм бѡрег пѡлѡн
Грымгун гырыс стрѡјба—
Сворец да башна дорыв.
А карабјас, тыр чукјыс грузѡн
Быд муыс, јѡзыс локтѡ-муѡ.
Графїт їзјѡн пастасїс Нѡва;
Куѡ посјас ѡшїсны ју вѡмѡн;
Веж рѡма мїча корја садјѡн

Вѡчсїс дїѡс ју...

царїцї, гїяса?

Сїз том столїца кыптыс дїнын
Џурс пемдїс пѡрыс Москуа,
Кыз выл царїца чужѡм воѡын
Порфїра²⁾ новлыс сар-дѡва.
Љуб меным те, Петыр кїпод уж.
Љуб меным тенад чужѡмбан,
Нѡва јулѡн ыжыд ешѡн
Мунан ваыс; їзјѡн ежѡм
Мїча кырјыс; вадор-пѡлѡн
Кѡрт таскѡн кыѡм пощѡс...

Муса,

Езыс рѡма тенад тувсов вој,
Кор ѡтнам војсѡ гортын пука,
Кор гїжа-лыдѡа лампа бїтѡг
І тѡдѡ ставыс јѡзыс узіг
Тыртѡм улыч ывла... І җїрдлѡ
Вылын, ыштѡ југыд јем јыв
Адміралтїстволѡн³⁾ јос шпїл!
Војса пемыд оз услы кор
І оз мугмыв јенеж,
Кор асја кыа суѡ рытсѡ
І ѡтї часжын сѡмын вој...
Љуб тенад лымја кѡзыд тѡлыд,
Кор сынѡд, мороз дырї лѡн,
Вѡв додѡын лебны Нѡва пѡлѡн,
Том нывлѡн вїра чужѡмбан.
І ставыс—җїрдыс, шумыс
І уна јѡза шыа балјас,
А аскеж томјѡз, војјас ышмїг,—
Пунш тыра быгја тыр бокалјас.
І војеннѡј еуслун тенад, кор
Пехота пода і вѡла војска
Марсѡвѡј⁴⁾ поле вылын војлѡ,
Кыз гыѡн-гыѡн стрѡјѡн ветлѡ

51

От-мод бөрыс строј,
Важ победа знамја нуіг,
Ыргөн шапкајасөн зірдліг...
Љуб војеннөј столица карын,
Кор лезө гажывыв щын да гым,
Кодыр царица чужтө піөс
Наследник-тујб,
Љибб был победа војска вајө
І Россіја бара торжествуйтө.
Медча—тулыс, Нева кор вогсө,
Жуглө јі, да нуө васө
Морејасө...
Љубб секи да долыд овсө.
Красуйтчы Петыр кар, да ов,
Кыз Россіја оз вөрзы олө.
Мед некод те вылө оз во!
Мед ладмас щощ і бур лоө
Мортөн вермөм стіхія вын;
Важ кутан лөгыс медем вунас,
Мед Фінскөј ваыс сіјөс нуас;
Весшөрб локсөм мед оз понды
Прахсө вөрөдны да оз палөд
Петырлыс векса уған онсө.

да, вөвлі өтік страшнөј лун...
Ме понда вистны вөвлөмторсө,
Но мед оз, другјас, тајө ло
Војулө шуштөм туна вөт,
А рытгорув сөмын іна вист.

I.

Сөд кымөр вешјіс Пітер кар вест,
Јі зерөн кынтіс нојабр төлыс,
Шыбласөмөн өвтис төлыс,
Нева јуыс ызгіс быгја вади,
Зор гыөн резіс кыркөщ пөлөн
І пессіс із кыркөщын ју,
Кыз вісыс волпас вылын.
Кад вөлі сор-ын, пемыд вој,
Скөр пырыс көзыд швачкіс зер
Өшінтаскө; төлыс ојзіг тыр
Војліс өтнас і вөлі вөј.
Сек кадө ас гортас гөстыс
Јевгеніј том морт воіс вөліст.
Мі пондам ассыным геројөс
Таз шуны, сіјө нымөн, сіјө
Мелі кылө; ськөд төдсө
Менам перө, кыз важса төдса.
А сьлөн ов—міжанлы оз ков.

Нем сес; кӧт і важса кадӧ
Пӧлјас нимавлісны ыло вел,
І Карамзін аслас

історіјаб пасјіс,
Но ӧні вунӧдӧма јӧзыс.
Јевгеніј — прӧстӧ:

Незев служітыштӧ кӧнкӧ,
Чуланын оло

Гырыс знатнӧј јӧзыс
Кідмӧдчӧ да полӧ;

і оз шогсы
Кулом рӧдвуж вӧсна,
Ні важ пӧлјас слава понда.
І сіз,—Јевгеніј воіс гортас.
Пырк-керіс шыӗел, пӧртчысіс
да водіс. Но дыр-на зонмыд
Унмовсны ез вермы,
Кыз мӧвпӧн јурыс вӧлі тыр.
Но мыј-нӧ шогсыс сіјӧ том?
— Мыј сіјӧ вӧлі гӧл;

Мыј ас трудӧн
Лоб кыпӧдчыны сылы, мед
Ас шӧрја боетны олӧмсыс ін,
да шедӧдны бур нім.
Мыј ескӧ сіјӧ сещӧм јенмыс,—
Суг сетны верміс сылы ум,

да унжык сӧм;
Ӧд, кыз аӗзан, уна ем
Вег-олыс сещӧм шуда јӧз—
дыш, абу ыжыд ума, кодлы
Овсӧ мірас кокні-долыд-ног!
Мыј сӧдва-кӧ-на кык во бӧрын
Началство содтас сылы чін;
Мыј ваыс пыр ӧтарӧ-на тудӧ,
Поводда пыр-на оз кӧсјі лӧнны;
Мыј посјас ваӧн ојдас шук,
Сек сылӧн муса Парӧ усӧ шогӧ...
Тан міјан зон зікӧз гажміс
да поет-морт-моз гарміс.
„Мыј, гӧтрасны-пӧ гашкӧ?

А мыј-нӧ оз?
Поӗб зев! І забыл:
Ме сещӧм корса аслым поз
І сетчӧ
Ассым Парӧӧс ме пырта.
Кык улӧс, пызан, крӧват да
Шыд гырніч, і лоа—
„Ас кар вылын ачым ыжыд“.

Мыј сесса колӧ?
Мукӧд-пӧлӧс озыр кӧлуј
Міјанлы оз ков.
Гожӧм, празнік лунјас пондам
Паруккӧд гулајтлыны мі

Гажа вадор лугјас вылын;
Корса буржык служба ін,
А Пароос горт гөгөр інда
Овны да челаф быдтөм уж...
Сіз овны бура пондам кувтөз
І пөчөн-пөлөн шуыс челаф
Міос гуо зөбас“...

Тағ гаралис да мөвпіс аслыс.

Но гажтөм,

Гажтөм вөлі куз војлөн пом.

І мед-пө

Төлыс ез сещөм нора шувгы,

І зерыс медым

Ез швачөд өшіңјасө скбр...

Сесса коркө оыш сінјас

Медбөрті куныс.

І вот,

Војса гудыр кізөрмыны пондіс

І кельид лун вөтліс ун.

Вунлывтөм страка лун!

Нева—куз војбыд

Чепсасіс да пессіс

Төв паныд, море кывтыд

І усі ебөс вывгыс,—

Ез вермы возсасны да венны

І сетчіс вынлы...

Воғ асыв вадор пөлөн

Јөз чукөртчөма уна

І візөдө кыз ыжыд төлөн

Бушутчө ваыс помсөм жуын,

І паныд төлөн пощөм ју

Ез вермы візувтны ас ујтөд:

дыр вермасіс сіз, бузгіс,

Гырыс гыөн зорзис-быгзис,

Пыр піскөдчіс ас туждө...

Но заливсаң паныд төв

Сіјдс пыкіс і Нева

Бөр косіс скөр да гудыр ваа,

І чукјыс тыр.

Кыз өдја біын пуан пөрт—

Шваргіс-петіс ортсө,

да ытва ваөн ојдіс

Увтас діјас.

І сесса, ыштө јөртөд-крепыс,

Льок мынөм, јөјмөм ыжыд зөв

Ы-ызз!...—петіс ізја кырјыс скөр

да шыбытчіс карвылө.

Јөз ускөдчіс код вөлі-кытчө,

Ставыс котөртіс да пышјіс

Кыз потөп дырјі,

Ез кол вадор вылын лов.

Гыјас, гундырјас-моз—„г-гууз“

Гумылгаөн тупылтчісны

Кар улычјас куза.
Нева вакѡб јітчісны каналјас,
Ваѡн тыріны пѡдвалјас.
І келіс Петропол⁴⁾, кыз Трітон⁵⁾,
Кос шѡрѡз вѡјѡм лоі ваын.
Штурмѡн, пленѡ бостіс карѡс ва:
Гыјас, ызгіг-бузгіг тырја—
Ѳшің-Ѳзѡсјасѡд пырѡ,
І гѡгѡр ѡјдіс, тырі...

Мыј вѡлі кыпѡдантор кѡні
Ставыс лыбіс, кыпті, мунѡ:
Тѡв нырѡн нѡбалѡм пу пос,
Пасмунѡм, пазалѡм важ керка,
Ѳтка керјас, кілчѡ вевт;
Вузасыслѡн быд сікас тѡвар,
Гѡл јѡзлѡн корыс кѡлуј пыріг;
Кѡн телегалѡн гѡгыл ѡткѡн;
Кѡн—кырѡм кладбішщыс горт
Кыптѡма да кывтѡ
Улыч шѡрті, ыштѡ пыж.

І быдтор!—

Кывтѡ-мунѡ кар куза тыр.
Јѡз стракын, горзѡ: „накажітіс јен...
Ѳјзѡ-бѡрдѡ: „ставыс воші, ез ло—
Јурсујанін, і сојан-јуан...

Мыј керны?“

Лѡк тајѡ воас Россіјаѡн
Шѡнјѡј сар правітіс славѡн.
Шѡјѡвошѡм петіс сіјѡ шог,
Жугыл, двореч балкон вылѡ
І шуіс: „јен ыстѡм рѡккѡд
Сарјаслы невенъыны“... да
Пуксіс, шога віѡѡдаліг гѡгѡр:
Ты моз бѡтвізіс плѡшщад вылын ва,
Јуѡн, кыз устје вѡмѡ,
Локталісны сетчѡ улыч помјас;
А сар дворечыс, ыштѡ сені
Былс ваыс кыптѡм гажтѡм ді...
Кыв шуіс сар—щѡктіс ѡдјѡн,
Мед сылѡн генералјас пыжѡн
Кар паста пѡталасны ылі
І маті улычајас вылѡ,
Пѡдыс-вѡјыс, стракла пікѡ,
Весѡпѡрѡм јѡзлы сетны кі.
Сек кадѡ Петров плѡшщад вылын,
Кѡн кыпѡдчѡ пелѡс керка выл,
Кѡн кілчѡ сурја дорас ем
Ізјыс вѡчѡм кык візыс лев,—
Сені, каменнѡј ѡвер вылас,
Кыз вѡв вылын, пукаліс кын,
Келѡдѡдѡм чужѡма, шапкатѡм,
Морѡс вылѡ пуктѡмѡн кі,
Јевгеніј міјан.

Ез повъы стракыс сїѳ конѳр,
Ас пѳѳѳм-вѳѳѳм-вѳсна,—ез!
Ез кывлы сїѳ кызі ва
Пыр туїс вылѳ, кызі гы
Горша нуліс сылыс кок,
Кыз зерыс кѳзыд швачкіс
Чужѳмас сылы, кыз тѳлыс
Jurъыс друг нещыштїс да
Нуїс шлапа...

Ез.—Мѳѳтор сылѳн вѳлі тѳжд,
Мѳѳ вылѳ сылѳн сїѳас зѳргїс:
„Со естѳн, матын залїв дѳрас...
Сен таыс јона бузгѳ тѳлыс,
Гѳра судта ветлѳ гыјас.
Сен таыс страк, сен вескыд смерт!
І сенї олѳ...

Јенмѳј! Мыј сен керсѳ-бара?!
Җїк вадѳр дѳрас важ керка,
А бердас бадлу куст.
Сен најѳ ѳнї—дѳва да ныв,
Җїк кыкѳн сѳмын,
Парук,—олѳм гажыс сылѳн...
Мыј-нѳ, вѳт аь вемѳс тајѳ?
І, став олѳм мїјан тыртѳм вѳт;
Мувыв олѳм вылын серам
Љок рѳклѳн? Кѳнї олѳмыслѳн
Бур да мїча чужѳм-баныс?!
Таҗ мѳвпїс Јевгенїј мїјан
І ыштѳ из бердас сїз кынмїс,
Оз вѳрҗы. А гѳгѳр сѳмын
Ва да ва, сесса нїнѳм...
А плѳщцаѳ шѳрас сылы мышкѳн,

Із чурк јылын
Туҗѳм-быгҗѳм Ңева вестын,
Кї чургѳѳѳмѳн ылѳ
Ыргѳн пукалѳ вѳв вылын—
Істукан, мувыв јен.

II.

Но вот мытсавмѳныс пѳтїс,
да јандыгѳм ѳѳк ужыс муҗ—
Ңева бѳр їсковтїс ас ујтѳѳ,
Пеж ужнас нїмкоѳасїг тырјї,
І зывѳк-пырыс сѳвҗїс—мунїс...
Сїз ѳок злѳѳеј-морт аслас
Җвермѳм шајкаыскѳѳ сїктѳ
Ускѳѳчывлѳ-пырлѳ, жуғлѳ,
Нырѳ-вїѳ, грабїтѳ да нуѳ;
І горзѳм, ѳјзѳм—
Тревога овлѳ сїктын војын;

І пышѣ шајка гуѣмторјѣн
Поліг, термасіга тырјі,
Туж куѣа кѣлуј рузпаз кѣзіг...
Ва ісковтіс, бѣр усі, вѣссіс
Косміс уліч-туј.
Јевгеніј термасѣ да мунѣ,
(Наѣѣја, стракѣн, шогѣн тыр
Сѣлѣм сълѣн,
Њеуна раммѣм Њева дорѣ.
Но пыр-на лѣгѣс вѣлі гыјас,
Мыз-сѣкыд пырыс ыпкіс ва
І ежвыв зѣнѣн зѣр-веж быгја,
Кыз бітва вылыс пышјѣм вѣв.
Јевгеніј азѣ—сені пыж
І котѣр-сорѣн сетѣѣ мунѣ,
да вужѣдчысѣс горзѣ-корѣ;
І дасур вылѣ сіјѣс морт
Њева мѣдарпѣлѣ
Гыјас пѣвстті нуѣ.
І со—Јевгеніј мѣдар пѣлын,
Кар сајын, кѣн олѣ дорыс пѣлѣн
Сѣмын гѣлаолыс вѣјтыр.
Шудтѣм конѣр!—
Тѣдса уліч куѣа котѣртѣ
да зѣргѣ; оз вермы тѣдны
Мыј тані керсѣм.—Ок!
Став уліч тырѣм, торксѣм:
Мыј—шыбытѣма інсыс,
Кодѣс—зікѣз нуѣм; керка,
Кодлѣн—вежынтѣѣма бок,
Мукѣд—зікѣз кіссѣм;
Кодѣс, гыјас возѣ зырѣм...
І гѣгѣр, кыз бітва бѣрын,
Тупласѣ да кујлѣ шој.
Јевгеніј садтѣг мунѣ возѣ,
Кѣн суфбаыс сълѣн сещѣм,
Кыз пѣдса конверт пѣын пісмѣ.
І со зік-нын сен. Залів дор,
Тані вѣвлі коркѣ налѣн керка...
Но мыј-нѣ?—Щѣк-петіс, сувтіс зѣм;
Бергѣдчывліс бѣрлан і бара
Сетѣѣ локтіс. Муніг тырја
Зіла зѣргѣ: Со, керка колѣ тан...
Вѣт бадкуст ем; вѣлі забор,—
Ѡві абу, ѣерт ваѣн нуѣм;
Но кѣні керкаыс-нѣ? Кѣні?
Тѣжд сінмѣн, јурыс гудыр,
Пыр ветлѣ, ветлѣ гѣгѣр
І аскѣдыс ѣтнас сорнѣтѣ гора.
Сѣсса јурас друг
Кінас кучкіс да
Шуштѣма серѣктіс.

Кыз пемыд ној

54

Кар вестӧ ӧшјіс гудыр вој;
Но дыр-на јӧзыс сен ез узы,
Ва ојдлӧм сорныс ез умны —
Ас костын тӧлкујтисны дыр.

Мӧд асыв

Мыз кымӧр сајыс шондi

Мыччiс ныр,

Лӧн столица вестӧ петiс,
I ез-нын аззы сiјӧ сетыс
Лок колан лунлыс урӧс уж,

I ојдлӧм кар —

Ас пӧрадокас пуксiс бӧр:

Прӧст-рекмӧм улыч куза

Ветлӧ-мунӧ јӧз

Вескод, кӧзыд сiнмӧн-пелӧн;

Чина-служак војтыр

Аслас служба вылӧ асыв

Мунӧ терыб;

Збој тӧргаш—вузӧс керыс-вӧчыс,

Оз шогсы, кыпӧдӧма вылыс

Невалӧн кӧтӧдӧм тӧварјас,

да арталӧ горш-пырыс

Убытка лӧм кулны

Небыс-мортлыс;

Туж шӧрыс iдралӧм-нын керјас,

двор пышкыс кыскӧны-на пыжјас;

I Хвостов-нын^{с)},

Небесалы гiжыс пiт^{т)},

„Бессмертној“ кывјасӧн гiжiс

Кар ојдлӧм јылыс веждӧг стiк...

Но мы-нӧ ковоӧр Јевгенiј мијан?

Мыј ськӧд лоi?—Ок!

Ез вермы сiјӧ венны

Ассыс ыжыд шог.

Пыр пелас сылӧн кыліс

Невалӧн гыјас ызгӧм,

да тӧвлӧн шутӧб-ојзӧм.

Торксiс вежӧр, гудыр,

Сафтӧм лоi јур.

Шӧјвошӧм немӧј мортӧн

Лун-лун шӧјтiс.

Сiз колi вежон, тӧлыс, мӧд,—

Ас гортас Јевгенiј ез волы;

Сылыс тырмытӧм чулан-пелӧс,

Мыјӧн колi кӧртым строкус

Кӧзаин сетiс воӧд-вылӧ

Ӧтiк гӧлінік поетлы;

(I весiг кӧлујысла ез

Пырав суш, сiз i колi.)

Морт лоi тӧдтӧм, кiд;

Куз лун ветліс подӧн, ӧтнас,

А узліс прiстањ вылын;

Оліс шыг, ӧјліс сек, код

52

Мыҗ сетліс—пырігторҗөн;
Паскѡм җоңѡн рузсіс-кіссіс,
Одѡ пельпом вылас ѡшҗіс.
Лѡк чельаҗ бѡрвывтҗыс сылы
Шѡтсісны пыр ізҗѡн;
Ез ѡтчыд інмыв сылы скѡр
Кучер мортлѡн плет, сіҗѡн
Мыҗ ѡткоҗ вѡлі мортлы тужѡн —
Кѡт керка јѡр, кѡт улч шѡр.
Ез бѡрҗыс нінѡм коңѡр,—
Мѡд кылан пыщкѡс горѡн
Сылѡн сѡлѡм вѡлі тыр.
І сіҗ немсѡ ассыс, шудтѡм,
Кыскіс-нуис помѡз,—
Он тѡд—морт-ѡ, пемѡс,
Нисѡ—мувыв олыс морт,
Нисѡ—кулѡм вужѡр орт.
Вот узѡ сіҗѡ ѡтчыд Неѡа
Прістаҗ дорын. Гожса лунҗас
Арҗавыв-нін беріс. Ышміс
Лѡк чізыр тѡв. Гажтѡм гы
Кѡҗіс кырҗѡ ропкіг тыр
җа нуліс брундук щупѡд із,
Кыҗ мыжа кевмѡ-ветлѡ
җа зыртѡ ѡзѡс порог вес,
Корѡ сурҗа мортлыс мез.
Јевгеніҗ сакміс. Шуштѡм вѡлі:
Зер шлівгіс, нора сыліс тѡлыс
І сыкѡд кѡнкѡ пемыд воҗас
Воча чуксіс часѡвѡҗ.
Вірскѡп чеччіс; ставыс друҗ
Сінвоҗыс вѡссіс, сажкіс
Мыҗ ѡнѡз лоі сыкѡд;
Терыб сувтіс і мѡдіс
Ветлыны кар куҗа.
Зѡм ѡтілаҗ сувтіс
җа гѡгѡр віҗѡдавны пондіс
Чужѡм вывсыс веҗсѡм сінмѡн:
Вескавсѡма тѡдтѡг сылѡн
Жужыд керка дорѡ, кѡн
Кілчѡ помас бѡр коҗҗыв сувтѡм,
Ыштѡ ловҗаѡс,
Кык тѡдса сулалѡны левҗас;
А вестас сетѡн, плѡщаҗ шѡрас,
Ізчурк җылыв, вылыв,
Кісѡ чургѡдѡмѡн ылѡ
Пукѡ Ыргѡн Верҗѡм Вѡла.
Јевгеніҗ сѡлѡм вывсыс вѡрҗіс,
Вѡссіс друҗ
Сылѡн торксѡм веҗѡр, јур,
җа тѡдіс ставсѡ:
І сіҗѡ вѡлѡм інсѡ, кѡн
Потоп ызгіс ыҗыд шыѡн,

Кыҗ сижәс тыртліс ассә гыдн;
І керка тајә, левјас сені,
Паскыд вомныс восса жер,
І тыртәм плөшщад ерд...
А сені ачыс ыргән жура сар,
Код ешдән тани море дорын
Зым-сувтіс, кыптіс кар.
Страк, весәпөрмән ем,
Сижә пемыд војын!
Кушдәм мөвпјас сижә журын?!
І нөшта кушдәм кутә вын?!
І кытчә индә сылән кі?!
А вөлыс лебзә, ыштә бі!
Тон-кытчә төвған те,
Вылын жура вөлөј?
І кытчә кокјастә
Те ассыд чеган,
да конјыштчан да усан?
О, мортлыс рөксә кутыс сар!
Ен-ә таҗ-жә, көртвомән кыпдә,
Јырпыдәс гуран вестас катдә,
Россија мусә кыккокјыв!
І гөгөр, кумір пөлән, нөж
Көңөр кыщовтіс да сінсә
Сащкіс сарлы чуждәм вылас, скдөр.
Мордәс кыптіс, копыркеріс јур,
Сінјас лдз біјасдән пемдіс,
Гөлдәм бердаҗ пузис вір;
Муш-курччис пін, кулак шөзыр

Кыпдәс да:

— „Е-е...— бур-тај кылан,
Чудотворец, Муыв јен!“...
Вашкылә локыс
Лас шыбытіс сарлы
Сдкта кывјас.

— „Час, енлы, теd!.. Волас гаж“!..—
да ускөдчис, мыј вөлі ещыс,—
І котдртны да котдртны

Кыҗи мөдіс!

Сіз сылы кажитчис, мыј сарлән
Ыштә ловзис, дзјис локыс сін
І верзәм вөлыс інсыс вөрзис.
да тыртәм плөшщад вывті сактөг
Бус-котдртә да бөрсан кылә
Вдв кокшы ыштә гымакылә,
Із подја плөшщадсә вес јонтә,
(Сек кадә төлыс кельид бан
Кымбрасајыс мытчис-бың)
І кісә чургөддәмән ылә
Сы бөрсә вөтчә Үргән Вөла:⁸)
Голә-тронгә уклад подкол шыыс кың
І зенгә плөшщад паста гым...
Куҗ војбыд пышјис көңөр морган,

І кѡѣ кытѡ муніс бѡрсан
Пѣлас кыліс шыа јѡла,
Ыштѡ вѡтѡ Ыргѡн Вѡла,
да талавны пыр кѡсјіс.

І секса бѡрын, кор мунны
Лолі сылы плѡшцаѣ вомѡн,
Чужѡм вылас вежѡм-повѡм
Сылѡн тѡдчіс; сѡлѡм берѡс
Топѡдѡмѡн кісѡ кутіс,
Бытѡ ѡлѡдны сіѣ кѡсјіс
Вісан сѡлѡмѡсјѡ;
Кіссѡм колпак јурсыс пѡрччас,
Сінсѡ улѡ, муѡ чѡвлас,
да бокѡ лѡна мунас.

БѡРЈА КЫВ

Ічѡт дітор

Море кунлѡс вомын, тыдыштѡ ем:
Отка черікыјыс коркѡ-кор
Сувтлѡ сетѡ сѡр,
Медым пуыштны пажун;
Пестас біпур і суц олѡ;
да мукѡддыр,
Прѡст празнік лунѡ мечтатѣл морт
Лѡн діѡз кывтывлѡ пыжѡн;
І быд-став. Оз сен быдмы нінѡм,
Весіг турун тылым...
Кар ојдліг, ышміг-моз, гыјасѡн
Важѡма татѡ важінік керка
да ласкѡма дѡрас,—
Ыштѡ лѡпчуқѡр — чурвіѡд керјас.
(Кѡлѡм тулыс баржаа воліс
да пес вылѡ сіјѡс нуіс).
Вѡлі пыцкѡсыс керкалѡн куш
І зонѡн жугѡм;
Оѣс дѡрсыс аѣісны кулѡм морт шуј,—
Нукуртѡма-турѡ, ыштѡ уѡѡ;
І сетѡ-жѡ перјыштісны гутор
да ѣбісны јен нім куѣа;
Коді ем—ез тѡдны нінѡн...
Вѡлі сіјѡ — шудтѡм Јевгеніј міјан.

Јанѣар, 1937 во Помѡсін.

- 1) Берх В. Н.—(1781—1834) історік да географ.
2) Порфіра—сарјаслѡн пѣлпомвылын новлан паскѡм, ыѣкуѡн да сѡдбѡжкуѡн ежѡм.
3) Адміралтѣјство—секса госуд. учрејденіје морскѡј фелѡјас куѣа; „адм. ігла“—
жужыд јос шпіл сіјѡ керка вылас.
4) Петрополь—греческ. кыв ногѡн—Петыр кар.
5) Трітон—(Греч.) древніј „јен“—морт јура-гыркја да чері бѡжа і комі ног.—„Ва-
уса“ (Васа).
6) Хвостов—сек кадса гіжыс поет.
7) Пііт — мѡд ног, сіјѡ-жѡ „поет“.
8) „Ыргѡн Вѡла“ (Медвйй Всадник*)—памјатнік Петр І-лы Пітер (Јѣнінград) карын.

ЖУРИНАЛЫГ:

	Листбок
1. Роч жöзлөн слава	5
2. А. С. Пушкин — Борис Годунов (отрывок)ас	8
3. А. С. Пушкин — Скуп Рыцар	21
4. А. С. Пушкин — Шог Грузиялыс сыланкыс	33
5. А. С. Пушкин — Горт вöчыс	34
6. А. С. Пушкин — Епиграммаяс	39
7. Ёма Вең — Ыргөн вöла (Пушкинлөн)	40

Редколлегия: М. доронин,
П. Шеболкин, I. Изуров.

Отв. редактор М. доронин.

Техн. ред. М. Шестаков. Заставки худ. В. Полякова.
Главлит № 47. Заказ. № 537. Тираж 1000. Стат. форм. 62×94, 1/16. 60000 зн. в печ. листе.
3,25 печ. л. Сдано производство 20/II-37 г. Подписано к печати 4/IV-37 г.

Типография УМП, Дом печати, г. Сыктывкар, Коми АССР.

19 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

ОПЕЧАТКАЈАС

21-d лб. увсаньс 2 строкаын гижѣма „зола пожѣс“, колѣ лыдѣны
„зола пажѣс“.

Ударник № 2.

Торја номерлѝи доныс 1 ш. 50 ур.